

**National Library
of Sweden**

Denna bok digitaliserades på Kungl. biblioteket år 2012

STATENS OFFENTLIGA UTREDNINGAR 1957:27

Ecklesiastikdepartementet

SOU
1957:27

Tk.A

ÄRKEBISKOPSVÅL

BISKOPSVÅLKOMMITTENS BETÄNKANDE

DEL II

Stockholm 1957

Statens offentliga utredningar 1957

Kronologisk förteckning

1. Nordiskt samarbete inom näringsforskningen. Statsrådets tryckeri, Helsingfors. 28 s. **H.**
2. JO och kommunerna. Kihlström. 80 s. **Ju.**
3. Fullföljdsbegränsning i skattemål. Idun. 146 s. **Fi.**
4. Oljelagring. Kihlström. 117 s. **H.**
5. Krigsskada å egendom. Idun. 188 s. **H.**
6. Statens institut för folkhälsan arbetsuppgifter och organisation. Victor Petterson. 191 s. **I.**
7. Förbättrad pensionering. Idun. 260 s. **S.**
8. Jordbruks förstärkande med skog. Kihlström. 416 s. **Jo.**
9. Örlogsvarvens organisation m. m. Victor Petterson. 320 s. **Fö.**
10. Balanserad expansion. Bilagor. Marcus. 197 s. **Fi.**
11. Fordringspreskription m. m. Idun. 198 s. **Ju.**
12. Stommaterial från jord- och stenindustrin. Idun. 234 s. **S.**
13. Den statliga indirekta beskattningen. Kihlström. 423 s. **Fi.**
14. Beroende uppdragstagare. Beckman. 139 s. **S.**
15. Församlingslag. Idun. 413 s. **E.**
16. Remissyttranden över allmänna pensionsberedningens betänkande om förbättrad pensionering. Idun. 424 s. **S.**
17. Markvård och erosionsskydd. Idun. 82 s. **Jo.**
18. Trafiksäkerhet. II. Idun. 493 s. **K.**
19. Biskopsval. Gummesson. 129 s. **E.**
20. Utredning med förslag till ny veterinärtaxa m. m. Statens Reproduktionsansialt. 80 s. **Jo.**
21. Förenklad byggnadslagstiftning. Kihlström. 292 s. **K.**
22. Remissyttranden. — Balanserad expansion. Marcus. 331 s. **Fi.**
23. Kanslister i administrativ tjänst. Kihlström. 128 s. **C.**
24. Den Akademiska undervisningen. Forskarrekryteringen. Haeggström. 223 s. **E.**
25. Statliga betongbestämmelser. Del 2 a. Idun. 23 s. **K.**
26. Statliga företagsformer IV. Statens vattenfallsverk. Idun. 160 s. **Fi.**
27. Ärkebiskopsval. Biskopsvalkommitténs betänkande. Del 2. Gummesson. 47 s. **E.**

Anm. Om särskild tryckort ej anges, är tryckorten Stockholm. Bokstäverna med fetstil utgöra begynnelsebokstäverna till det departement, under vilket utredningen avgivits, t. ex. **E**= ecklesiastikdepartementet, **Jo** = jordbruksdepartementet.

STATENS OFFENTLIGA UTREDNINGAR 1957:27

Ecklesiastikdepartementet

ÄRKEBISKOPSVÅL

BISKOPSVÅLKOMMITTENS BETÄNKANDE

DEL II

GUMMESSONS BOKTRYCKERI
STOCKHOLM 1957

STATION OFFICIALS, PORTLAND, OREGON
1911

ARRKIBISKOPIA

ARKIBISKOPIA

1911

STATION OFFICIALS, PORTLAND, OREGON
1911

Innehåll

<i>Skrivelse till Herr Statsrådet och Chefen för Kungl. Ecklesistik- departementet</i>	5
--	---

Författningsförslag

Förslag till lag om ärkebiskopsval	7
stadga om ärkebiskopsval	9

Avdelning I

1. Utredningsuppdraget	12
2. Ärkebiskopsämbetet i den svenska kyrkan	12
3. Gällande rätt	14
4. Tidigare reformförslag	15

Avdelning II. Allmän motivering

5. Allmänna synpunkter på en reformerad ordning för ärkebiskopsval	29
6. Valkorporationen för ärkestiftet	32
7. Valkorporationen för den svenska kyrkan i övrigt	33
8. Valsättet	36
9. Ärkebiskopsförslagets upprättande	38

Avdelning III. Specialmotivering

10. Inledande synpunkter	40
11. Förslaget till lag om ärkebiskopsval	40
12. Förslaget till stadga om ärkebiskopsval	43

<i>Avdelning IV. Sammanfattning</i>	45
---	----

1. Einleitung

Die vorliegende Arbeit ist ein Beitrag zur Geschichte der...

Im ersten Teil wird die Entwicklung der...

- 1. Die Entstehung der...
- 2. Die Entwicklung der...
- 3. Die Bedeutung der...
- 4. Die Rolle der...

Die zweite Hälfte der Arbeit ist...

Die Ergebnisse der Untersuchung...

- 1. Die Bedeutung der...
- 2. Die Rolle der...
- 3. Die Entwicklung der...
- 4. Die Entstehung der...

Zusammenfassung

*Till Herr Statsrådet och
Chefen för Kungl. Ecklesiastikdepartementet*

Med skrivelse den 2 maj 1957 till Herr Statsrådet överlämnade biskopsvalkommittén en första del av sitt betänkande med förslag angående ändrade grunder för val av biskop, m. m.

Kommittén får härmed överlämna en andra del av betänkandet, innefattande

- 1) förslag till lag om ärkebiskopsval och
 - 2) förslag till stadga om ärkebiskopsval.
- Kommitténs uppdrag är härmed slutfört.

Stockholm den 3 juli 1957.

A. Thomson

Gunnar Forkman

Gunnar Lodenius

/ Nore Danielsson

1911

On the 1st of January, 1911, the following...

and carried out in accordance with the provisions of the Act of 1907, and the regulations made thereunder, and the following...

Section 2 of the Act...

Done at the City of New York, this 1st day of January, 1911.

FÖRFATTNINGSFÖRSLAG

Förslag till lag om ärkebiskopsval

1 §

Blir ärkebiskopsämbetet ledigt, skall i den ordning denna lag stadgar, anställas val för upprättande av förslag till ämbetets besättande.

2 §

Val av ärkebiskop, vilken är biskop i Uppsala stift, förrättas samtidigt av två valkorporationer, av vilka den ena företräder Uppsala stift och den andra svenska kyrkan i övrigt.

3 §

Förordnande om anställande av ärkebiskopsval meddelas av Konungen, som ock bestämmer dag för valet samt den tid å valdagen, då valet skall begynna.

4 §

Valkorporationen för Uppsala stift består av ledamöterna i stiftets domkapitel, envar till prästämbetets utövning behörig innehavare av inom stiftet inrättad prästerlig tjänst av beskaffenhet, som förmäles i 3 § lagen om biskopsval, ävensom, på sätt i samma lag är stadgat, särskilt utsedda elektoror för stiftets lekmän.

Vad i 13 § lagen om biskopsval är stadgat rörande biskopsvals förrättande skall äga motsvarande tillämpning vid korporationens val av ärkebiskop.

5 §

Valkorporationen för svenska kyrkan i övrigt består av ledamöterna i rikets domkapitel, utom det i Uppsala stift, samt de ledamöter i svenska kyrkans missionsstyrelse, diakonistyrelse och sjömansvårdsstyrelse, som icke i annan ordning äga rösträtt vid ärkebiskopsvalet.

Korporationens val förrättas av domkapitelsledamöterna i vederbörande domkapitel samt av de kyrkliga styrelsernas vid valet röstberättigade ledamöter vid för dem gemensamt sammanträde i Stockholm inför en av domkapitlet i Uppsala förordnad valförrättare.

6 §

Vad i 14 § lagen om biskopsval är stadgat skall äga motsvarande tillämpning vid val av ärkebiskop.

7 §

Röstsammanräkning vid ärkebiskopsval verkställs av domkapitlet i Uppsala och skola därvid rösterna inom de båda valkorporationerna sammanräknas var för sig.

Varje godkänd valsedel räknas som hel röst för det första, som halv röst för det andra och som tredjedels röst för det tredje å densamma upptagna namnet.

8 §

Sedan röstsammanräkning verkställts upprättar domkapitlet i Uppsala för vardera valkorporationens val förteckning, i ordningsföljd efter rösttalen, å de tre, som vid korporationens val erhållit högsta rösttal. Vid lika rösttal skiljes genom lottning.

De tre å förteckning uppförda åsättas poängvärdena 1, $\frac{1}{2}$ och $\frac{1}{3}$ efter den ordningsföljd, i vilken de uppförts.

9 §

Med ledning av de två förteckningarna upprättar domkapitlet i Uppsala förslag till ärkebiskopsämbetet sålunda.

Upptaga de båda förteckningarna samma tre namn, skola dessa tre namn å ärkebiskopsförslaget uppföras.

Upptaga de båda förteckningarna tillsammans flera än tre namn, skola av dem å ärkebiskopsförslaget uppföras de tre, som erhållit högsta sammanlagda poängvärde, varom i 8 § andra stycket sägs.

Hava två, som icke båda kunna beredas rum å ärkebiskopsförslaget, erhållit lika sammanlagda poängvärde, skiljes mellan dem genom lottning.

Det upprättade ärkebiskopsförslaget skall ofördröjligen genom anslag kungöras.

10 §

Vad i 17 § lagen om biskopsval är stadgat rörande ersättning åt elektor vid biskopsval skall äga motsvarande tillämpning med avseende å ersättning åt elektor vid ärkebiskopsval i Uppsala stift.

11 §

Vad i 18—20 §§ lagen om biskopsval är stadgat om besvär skall äga motsvarande tillämpning med avseende å besvär över val och upprättande av förslag, som avses i denna lag. Därvid skall dock iakttagas, att vad i sagda lagrum sägs om domkapitel skall avse domkapitlet i Uppsala.

12 §

Vad i 21 § lagen om biskopsval är stadgat med avseende å förslag till biskopsämbete skall äga motsvarande tillämpning med avseende å förslag till ärkebiskopsämbetet.

13 §

De ytterligare föreskrifter, som erfordras för tillämpning av denna lag, meddelas av Konungen.

Denna lag träder i kraft den

Förslag till stadga om ärkebiskopsval

Med stöd av 13 § lagen den 19..... (nr)
om ärkebiskopsval förordnas som följer.

1 §

Blir ärkebiskopsämbetet ledigt, skall domkapitlet i Uppsala därom ofördröjligen göra anmälan hos Konungen.

2 §

Sedan Konungen förordnat om val av ärkebiskop, skall domkapitlet i Uppsala om det förestående ärkebiskopsvalet i Uppsala stift genast underätta stiftets prästerskap och församlingar genom kungörelse, som jämlikt 1 § lagen den 13 mars 1942 (nr 117) med vissa bestämmelser om kungörande i kyrka skall uppläsas i stiftets kyrkor. Kungörelsen skall innehålla vad prästerskapet och församlingarna hava att iakttaga i anledning av det förestående valet ävensom uppgift om det antal elektorer, som skall utses inom varje pastorat.

3 §

Det åligger domkapitlet i Uppsala att hava inseende över att erforderliga åtgärder för ärkebiskopsvalets förberedande och verkställande inom såväl Uppsala stift som svenska kyrkan i övrigt bliva behörigen och med nödig skyndsamhet vidtagna.

4 §

Vad i 5—20 §§ stadgan om biskopsval är föreskrivet skall äga motsvarande tillämpning med avseende å elektorsval samt ärkebiskopsval i Uppsala stift.

5 §

Till valförrättare vid ärkebiskopsval, som ankommer på ledamöter i svenska kyrkans missionsstyrelse, diakonistyrelse och sjömansvårdsstyrel-

se, förordnar domkapitlet i Uppsala i god tid före valet en av de vid ifrågakomna valförrättning röstberättigade styrelseledamöterna; och skall domkapitlet därvid tillika bestämma den plats inom Stockholms stad, varest förrättningen skall äga rum.

Om domkapitlets beslut, varom i första stycket sägs, skall den förordnade valförrättaren samt de kyrkliga styrelserna skyndsamt underrättas.

6 §

Valförrättare vid förrättning, som i 5 § avses, åligger att senast fjorton dagar före den för ärkebiskopsval utsatta dagen skriftligen och genom rekommenderad försändelse kalla envar ledamot i svenska kyrkans missionsstyrelse, diakonistyrelse och sjömansvårdsstyrelse, som äger deltaga i ärkebiskopsval vid ifrågakomna valförrättning, att å utsatt tid och ställe infinna sig till valet.

7 §

Vid de i 5 § lagen om ärkebiskopsval omförmälda valen skall vad i 13—15 samt 17—19 §§ stadgan om biskopsval är föreskrivet äga motsvarande tillämpning.

För ärkebiskopsval erforderliga valkuvert tillhandahållas genom domkapitlets i Uppsala försorg.

8 §

Inom tio dagar efter valdagen skall domkapitlet i Uppsala på sätt i 7 § lagen om ärkebiskopsval är föreskrivet företaga sammanräkning av de vid ärkebiskopsvalet i såväl Uppsala stift som för svenska kyrkan i övrigt avgivna rösterna.

Det åligger domkapitlet i Uppsala att med avseende å röstsammanräkningens förberedande iakttaga vad i motsvarande hänseende är föreskrivet i 21 § andra stycket stadgan om biskopsval.

9 §

Vad i 22—25 §§ stadgan om biskopsval är föreskrivet skall äga motsvarande tillämpning vid sammanräkning av de vid ärkebiskopsval avgivna rösterna.

10 §

Med ledning av valresultatet upprättar domkapitlet i Uppsala de i 8 § lagen om ärkebiskopsval föreskrivna förteckningarna, varefter domkapitlet uppgör förslag till ärkebiskopsämbetet på sätt i 9 § samma lag stadgas.

11 §

Domkapitlets i Uppsala protokoll rörande röstsammanräkning och därmed sammanhängande åtgärder skall genast justeras, varefter det upprättade förslaget kungöres på sätt i 9 § sista stycket lagen om ärkebiskopsval sägs.

12 §

Sedan ärkebiskopsförslaget upprättats, åligger det domkapitlet i Uppsala att vidtaga de motsvarande åtgärder, som äro föreskrivna enligt 28 och 29 §§ stadgan om biskopsval.

Denna stadga träder i kraft den

1. Utredningsuppdraget

Enligt de för biskopsvalkommittén den 23 juli 1953 utfärdade direktiven (se kommitténs betänkande del I, s. 18 ff.) har kommittén haft i uppdrag att verkställa utredning och förslag till ändrade grunder för val av biskop och i samband därmed verkställa en allmän översyn av gällande bestämmelser på området. Beträffande ärkebiskopsvalen anfördes i direktiven följande:

”Huruvida denna översyn jämväl bör utsträckas till de särskilda spörsmål, som står i samband med val av ärkebiskop, är en fråga som torde aktualiseras först under utredningsarbetets gång. Skulle de sakkunniga finna det ändamålsenligt att i samband med utredningen i övrigt till behandling upptaga även nyssnämnda spörsmål, torde de sakkunniga härom göra anmälan till Kungl. Maj:t.”

Sedan kommittén hos Kungl. Maj:t anmält, att en revision av biskopsvalsbestämmelserna i överensstämmelse med de riktlinjer, som uppdragits i omförmälda direktiv icke kunde på det sätt begränsas, att de för ärkebiskopsval gällande bestämmelserna lämnades orubbade, anbefalldes Kungl. Maj:t genom beslut den 27 juli 1955 kommittén att vid fullgörandet av sitt uppdrag verkställa översyn jämväl av bestämmelserna rörande ärkebiskopsval.

2. Ärkebiskopsämbetet i den svenska kyrkan

Under medeltiden var ärkebiskopen icke blott stiftschef i Uppsala utan även de övriga biskoparnas förman och den svenska kyrkoprovinsens överhuvud. Som sådan ägde han rätt att sammankalla och leda provinsialkonsiliet, att visitera i sina lydbiskopars stift och att mottaga appellationer från deras domar. I enlighet med den kanoniska rättens regler tillkom det domkapitlet i Uppsala att förrätta ärkebiskopsval. Under den senare medeltiden hade emellertid ämbetets tillsättning de facto lagts under påvestolen.

Ehuru ärkebiskopens ställning som den svenska kyrkoprovinciens överhuvud i princip upphörde genom reformationen, intog ämbetets innehavare även efter reformationen och särskilt under reformationstidevarvets första århundrade en särställning i förhållande till de övriga biskoparna. Detta förhållande kom till uttryck särskilt genom det sätt på vilket ärkebiskop valdes. Sålunda har alltsedan ärkebiskopsvalet år 1531 — då Sverige för första gången erhöi en evangelisk ärkebiskop — tillämpats den principen, att i detta val deltaga representanter för hela den svenska kyrkan. Denna under reformationstidevarvet utbildade praxis blev kodifierad i 1686 års kyrkolag genom den i K. L. 20: 4 stadgade föreskriften, att "uti ärkebiskopsval skola alla domkapitel i riket hava sina röster".

Från 1600-talet torde ärkebiskopens förnämsta företrädesrättighet hava bestått i presidiet i prästeståndet. Denna uppgift innehade ärkebiskopen med självskrivnenhet så länge ständsriksdagen bestod, med undantag för tidsperioden 1720—1772, då han emellertid alltid valdes till preses, därest han var närvarande. Såsom en naturlig följd härav är ärkebiskopen alltsedan kyrkomötets tillkomst självskrivnen preses vid mötet.

1686 års kyrkolag tillägger icke ärkebiskopen något förmanskap för övriga biskopar i annat hänseende än vad som framgår av stadgandet i K. L. 24: 14, enligt vilket det tillkommer ärkebiskopen att, efter anmälan av vederbörande domkapitel, "åtvarna" en biskop som försummar sitt ämbete.

Ehuru kyrkoförfattningen icke tillägger ärkebiskopen ställning som den svenska kyrkans överhuvud, är det dock klart, att ärkebiskopen i förhållande till övriga biskopar intager ställning som "primus inter pares" och såsom sådan måste betraktas som den svenska kyrkans självskrivne representant utåt. Det torde också vara otvivelaktigt, att den utveckling, som kan skönjas med avseende å biskopsämbetets historia i nyaste tid, jämväl omgestaltat ärkebiskopsämbetet och givit detta en ny betydelse. Utvecklingen har lett till, att man i högre grad än tidigare kommit att betrakta ärkebiskopen som hela den svenska kyrkans representant, dess talesman utåt och inåt. Denna utveckling har också kommit till uttryck i kyrkans lagfästa ordning. Sålunda är ärkebiskopen enligt de av Kungl. Maj:t fastställda stadgarna för missions-, diakoni- och sjömansvårdsstyrelserna självskrivnen ordförande i dessa styrelser. I egenskap av preses i Uppsala domkapitel tillkommer det ärkebiskopen att övervaka de svenska utlandsförsamlingarna.

Under senare tid har det svenska episkopatet börjat framträda som en korporation under ärkebiskopens ledning i det numera i regel två gånger om året sammanträdande biskopsmötet. Ehuru biskopsmötet icke är en officiell institution, har det likväl med tiden tagit allt fastare form. Genom samfälliga beslut vid biskopsmötena har det samlade episkopatet kommit att framträda såsom ett faktiskt organ för den svenska kyrkan. Vid biskops-

mötena taga sålunda biskoparna ställning till aktuella kyrkliga frågor samt avlåta framställningar till Kungl. Maj:t och andra myndigheter. — Bland biskopsmötets initiativ må särskilt märkas åtgärder i syfte till samordning av kyrklig praxis inom de olika stiftet. — Kyrkomötet har vid flera tillfällen räknat med biskopsmötet som en faktisk instans. Kungl. Maj:t har använt mötet som remissinstans i den formen, att ett ärende överlämnats till ärkebiskopen med uppdrag att i samråd med övriga biskopar avgiva yttrande. Att ärkebiskopen är ordförande i biskopsmötet och ledare av mötets arbete har varit ägnat att ytterligare framhäva ärkebiskopens särställning i förhållande till de övriga biskoparna.

3. Gällande rätt

Enligt 29 § *regeringsformen* äger Konungen till ärkebiskop utnämna en av de tre, som i den ordning kyrkolagen stadgar blivit därtill föreslagna.

Kyrkolagens föreskrifter om ärkebiskopsval äro meddelade i lagens 20:e kapitel, där 1 och 3 §§ handla om biskopsval i allmänhet och 4 § om ärkebiskopsval. Sistnämnda lagrum lyder:

”Uti ärkebiskopsval skola alla domkapitel i riket hava sina röster; och när dödsfallet timar, måste domkapitlet i Uppsala det Oss i underdånighet tillkännagiva, då vi om valet Vår nådiga befallning till vederbörande vilja avgå låta, att de med sina röster inkomma.”

Av ordalydelsen i denna bestämmelse kan det synas, som om rösträtt vid ärkebiskopsval allenast tillkommer rikets domkapitel. Så synes också ha varit fallet vid ärkebiskopstillsättningen år 1700 efter Olaus Svebilius. Sannolikt ansågs det, att Uppsala domkapitel liksom övriga domkapitel representerade stiftspräster. I ärkebiskopsvalet 1710 deltog emellertid ärkestiftets präster. Så skedde även vid ärkebiskopsvalet fyra år senare, men vid dessa två ärkebiskopsval uppträdde domkapitlet i Uppsala icke som självständig valkorporation. Så skedde först vid valet år 1758. — Först genom konungaförsäkran av den 4 mars 1772 gavs uttrycklig bestämmelse om att ärkestiftets präster ägde rätt att delta i val av ärkebiskop.

Då genom *kungl. förordningen den 30 maj 1759 om biskops- och superintendentsval* närmare bestämmelser meddelades om biskopsvalets förrättande och om biskopsförslagets upprättande, torde det ha förutsatts, att de genom förordningen meddelade föreskrifterna skulle i tillämpliga delar gälla jämväl i fråga om ärkebiskopsval.

Jämlikt 2 § 5 mom. lagen den 13 november 1936 om domkapitel äga vid ärkebiskopsval eller biskopsval i stift, varest teologisk fakultet finnes, fakultetens samtliga professorer säte och stämma i domkapitlet.

Så länge prokanslersämbetet för Uppsala universitet var förenat med ärkebiskopsämbetet ägde därjämte, enligt 11 p. i 1759 års biskopsvalsförordning, samtliga professorer vid sagda universitet rösträtt vid ärkebiskopsval.

De i valet deltagande personernas röster sammanräknas icke utan varje i valet deltagande valkorporation — för det närvarande fjorton, varav Uppsala stifts prästerskap utgör en — uppsätter sitt särskilda förslag, omfattande tre namn. I fråga om röstningen inom valkorporationerna äga de regler, som gälla för de vanliga biskopsvalen motsvarande tillämpning. Valkorporationernas förslag insändas till Kungl. Maj:t, varefter det slutliga förslaget upprättas inom ecklesiastikdepartementet. Därvid tillgodoräknas varje föreslagen en röst för varje plats å valkorporationernas förslag.

4. Tidigare reformförslag

Den praxis, som utbildats med avseende å ärkebiskopsval, har alltsedan senare hälften av 1700-talet varit föremål för kritik. Denna kritik har främst riktats mot det obetydliga inflytande, som genom valordningen beredes åt ärkestiftets prästerskap samt mot den kollektiva röstningsmetoden.

Frågan om ökat inflytande för ärkestiftets prästerskap upptogs vid 1772 års riksdag och ledde till det beslut av riksdagen, att ärkestiftets inflytande vid valet skulle sättas i paritet med domkapitlens. Beslutet blev emellertid — på grund av 1772 års statsvälkning — icke verkställt.

I en motion vid 1809 års riksdag anfördes bl. a. följande.

Nu brukliga valsätt vid tillsättande av ärkebiskop härledde sig förmodligen från den tid, då de övriga biskoparna subordinerade under ärkebiskopen. Dennes syssla vore dock egentligen att vara biskop i Uppsala stift. Alla andra stift valde sin biskop utan att någon annan än stiftets prästerskap bestämde dem, som därtill föreslogos, då däremot Uppsala stift vore berövat nästan allt värde av sin valrättighet.

Konstitutionsutskottet yttrade i anledning av denna motion:

Utskottet hade å ena sidan ej lämnat utan uppmärksamhet, att ärkebiskopen vore en högt representerande person såsom chef för hela prästerskapet och självskrivnen talman vid riksdagar. Å andra sidan måste utskottet åter för sin del medgiva, att Uppsala stift i fråga om ärkebiskopsval borde framför alla andra höras och om ej decidera åtminstone därvid någorlunda inflyta för att ej tvärtemot sin önskan förses med en styresman, som det törhända ej kände och som med missnöje skulle emottas. Efter noggrann jämförelse och granskning av allt detta

och för att i någon mån närma Uppsala stifts rätt till de övrigas, åt vilka deras fria val vore förbehållet, föreslog utskottet det tillägg till 29 § regeringsformen, att Uppsala stifts röst vid ärkebiskopsval skulle beräknas lika med fem konsistoriers.

Konstitutionsutskottets förslag antogs av alla fyra stånden såväl vid 1809 som 1815 års riksdagar, men Kungl. Maj:t sanktionerade ej beslutet.

I anledning av en ny motion i ämnet vid 1815 års riksdag föreslog konstitutionsutskottet, att prästernas i Uppsala stift röster skulle räknas som tre röster. Detta förslag antogs av 1815 och 1817—1818 års riksdagar, men ej heller detta vann Kungl. Maj:ts gillande.

Vid 1834—1835 års riksdag väcktes motion om sådan ändring av bestämmelserna om ärkebiskopsval, ”att alla ledamöter i rikets konsistorier och konsistorium academicum skola efter personalen i ärkebiskopsval deltaga”. I anledning av denna motion yttrade konstitutionsutskottet, att utskottet visserligen delade de vid föregående riksdagar framkomna allmänna jämkningsåsikter såsom grund för ömsesidiga rättigheters bestämmande, men enär föreskrifterna om ärkebiskops- och biskopsval egentligen tillhörde kyrkolagen och för närvarande förslag till kyrkolag vore under granskning, föreslog utskottet, att 29 § regeringsformen så ändrades, att i stället för orden ”med vilkas val förhålles efter förra vanligheten” insattes ”med vilkas val förhålles enligt kyrkolag”.

1834—1835 års riksdag antog ett dylikt förslag som vilande, men det samma avsågs vid 1840—1841 års riksdag. Skälet för avslaget synes huvudsakligen hava varit det, att man icke önskade förändra dessa bestämmelsers natur av grundlag. För en grundlagsändring krävdes samstående beslut av alla fyra stånden, medan för en ändring av kyrkolagen endast fordrades, att tre av stånden voro eniga. Särskilt inom prästeståndet yttrades farhågor för att prästerna skulle kunna mot sin vilja bliva beröfvade den valrätt, de nu ägde.

Det år 1846 framlagda *förslaget till ny kyrkolag* innehöll inga ändrade bestämmelser angående sättet för val av ärkebiskop, utom därutinnan, att man föreslog borttagande av universitetsprofessorernas rösträtt. Två ledamöter av den kommitté, som utarbetat förslaget, hade emellertid en från kommitténs majoritet avvikande mening i hithörande frågor och föreslogo, att de särskilda förslag, vart domkapitel för sig upprättat, skulle gälla som en röst, och det förslag, Uppsala stift upprättat, skulle gälla som fem röster till det allmänna ärkebiskopsförslaget.

Vid 1856—1858 års riksdag återkom ovannämnda förslag angående ändring av 29 § regeringsformen. Förslaget antogs såsom vilande av riksdagen, men föll åter vid 1859—1860 års riksdag.

Sedan representationsreformen genomförts och kyrkomötesinstitutionen inrättats blev situationen en annan. — Vid 1868 års kyrkomöte väcktes för-

slag om ändring av gällande stadganden rörande biskopsval, i syfte särskilt att bereda lekmän rätt att deltaga i sådana val. I den härav föranledda skrivelsen till Kungl. Maj:t (skr. nr 15) framhöll kyrkomötet bland annat, att i avseende å val av ärkebiskop hade utbildat sig en praxis, som icke syntes med bestämdhet påkallad av 20 kap. kyrkolagen eller senare i ämnet utfärdade förordningar och varigenom åt ärkestiftets prästerskap lämnats ett nog ringa inflytande vid valet. Då emellertid någon genomgripande förändring av kyrkolagens bestämmelser om ärkebiskops- och biskopsval icke kunde ske utan föregående ändring av 29 § regeringsformen, ansåg kyrkomötet det vara utan ändamål att för det dåvarande ingå i närmare granskning av berörda frågor. Kyrkomötet förklarade sig därför endast vilja anmäla sin åsikt att rätt till deltagande i biskopsval borde tillerkännas lekmän, samt anhöll, att Kungl. Maj:t ville taga denna fråga ävensom frågan om ökat inflytande för ärkestiftets prästerskap vid ärkebiskopsval under övervägande.

I anledning av kyrkomötets skrivelse vidtogs och godkändes vid *riksdagarna 1872 och 1873* ändring av 29 § regeringsformen i det av kyrkomötet föreslagna syftet. Lagrummet erhöll därvid följande lydelse:

”Till ärkebiskop och biskopar utnämne Konungen en av de tre, som, i den ordning kyrkolagen stadgar, föreslagne blivit.”

Det av *1869 års kyrkolagskommitté* år 1873 framlagda kyrkolagsförslaget innebar, att ärkestiftets prästerskaps röster skulle räknas såsom fem röster. Kyrkolagskommittén påpekade därvid, att inom ärkestiftet avgåves ytterligare tre röster vid ärkebiskopsval nämligen, Uppsala domkapitel, Stockholms stads konsistorium och det akademiska konsistoriet i Uppsala.

Vid *1883 års kyrkomöte* väcktes motion i ämnet med förslag i överensstämmelse med det år 1873 framlagda kyrkolagsförslaget. Motionen avslogs av kyrkomötet under hänvisning till att frågan var under Kungl. Maj:ts prövning.

Vid *1903 års kyrkomöte* väcktes en motion om förtydligande och fullständigande av bestämmelserna om ordningen för val av ärkebiskop. I enlighet med kyrkolagsutskottets över motionen avgivna betänkande (nr 17), anförde kyrkomötet i skrivelse (nr 21) till Kungl. Maj:t följande:

”I likhet med motionären finner kyrkomötet nuvarande bestämmelser om ordningen för ärkebiskopsval vara i behov av att så snart ske kan förtydligas och fullständigas. Man synes dock icke böra inskränka sig härtill, utan, såsom även motionären framhållit, torde en revision av nämnda bestämmelser böra avse jämväl en förändring av desammas innehåll i syfte att ökat inflytande vid valet måtte tillerkännas ärkestiftets prästerskap. Förutom det av motionären omnämnda förslag i ämnet, som innefattas i den s. k. kyrkolagskommitténs år 1873 avgivna betänkande, torde vid en sådan revision även den finska kyrkolagens stadganden om ärkebiskopsval förtjäna uppmärksamhet. Enligt desamma äga vid dylika val, liksom vid andra biskopsval, alla ordinarie präster i stiftet

och de, som på eget ansvar förvalta ordinarie prästtjänster inom stiftets församlingar, ävensom ordinarie ledamöter och tjänstemän i domkapitlet att deltaga i valet, alla med lika, personlig rösträtt. Vid ärkebiskopsval tillkommer den särskilda bestämmelsen, att biskopar och ordinarie ledamöter i domkapitlet inom landets övriga stift äga att efter samma grunder taga del i valet. Ingen må välja i dubbel egenskap eller för flera ämbeten. I frågans nuvarande outredda skick har kyrkomötet emellertid icke velat närmare uttala sig rörande innehållet av de blivande bestämmelserna i ämnet, utan ansett sig endast böra angiva den riktning, i vilken enligt dess åsikt revisionen bör gå. Kyrkomötet får alltså, i anledning av förevarande motion, i underdånighet anhålla, att Eders Kungl. Maj:t täcktes låta gällande bestämmelser om ordningen för ärkebiskopsval undergå revision, i syfte jämväl att ökat inflyttande vid sådant val må tilläggas ärkestiftets prästerskap samt därefter för nästa kyrkomöte framlägga förslag till nya stadganden i ämnet."

Över kyrkomötets skrivelse infordrades utlåtande från samtliga domkapitel samt Stockholms stads konsistorium och hovkonsistoriet. Alla dessa tillstyrkte en revision av bestämmelserna rörande ärkebiskopsval, därvid flertalet remissmyndigheter betonade vikten av ett ökat inflyttande vid valet för ärkestiftets prästerskap.

Frågan kom åter upp vid 1908 års kyrkomöte. I en vid mötet framlagd motion yrkades, att kyrkomötet måtte förnya sitt år 1903 fattade beslut i ärendet eller ock hos Kungl. Maj:t anhålla, att i fråga om ärkebiskopsval bestämmelser måtte utfärdas därom, att samtliga i detta val deltagande valkorporationers röster skulle sammanräknas, varefter förslag skulle göras på de tre, som fått de mesta rösterna.

Kyrkomötet avslög motionen under hänvisning till att frågan om ärkebiskopsval sammanhängde med andra ärenden, som erfordrade ytterligare utredning, och att saken för övrigt vore under Kungl. Maj:ts beredning.

Beredningen inom Kungl. Maj:ts kansli resulterade år 1915 i en inom justitiedepartementet utarbetad promemoria, innehållande utredning och förslag angående ändrade bestämmelser rörande ärkebiskopsval.

I promemorian framhölls, att ehuru ärkebiskopen icke uttryckligen vore tillagd någon chefsställning för hela kyrkan, det dock vore klart att han i förhållande till de övriga biskoparna måste anses som primus inter pares och att han utan vidare måste betraktas såsom svenska kyrkans främste och i många fall självskrivne representant utåt. Att bevara denna historiska tradition och genom att framhålla ärkebiskopens chefsställning söka markera enheten inom kyrkan kunde endast vara till gagn för denna.

Vidare anfördes i promemorian, att vid de förslag, som framställdes i syfte att bereda ärkestiftets präster ökat inflyttande vid val av ärkebiskop, hade det i allmänhet ej ifrågasatts, att valet skulle enbart läggas i händerna på stiftet. Ett sådant valsätt skulle förvisso icke kunna betraktas som rättvist. Det låge i öppen dag att ärkebiskopens huvudsakliga ämbetsgärning vore att vara biskop i Uppsala stift och att detta upptoge hans mesta tid

och arbete. Men å andra sidan vore det av synnerligen stor vikt, att till ärkebiskop utsåges en man med egenskaper lämpade för den, som faktiskt vore kyrkans främste man och dess representant utåt. De egenskaper, som ärkestiftets präster kunde ställa på en biskop, vilken uteslutande hade ärkestiftet till sitt verksamhetsområde, sammanfölla måhända icke till alla delar med dem, som borde ställas på ärkebiskopen som sådan. I promemorian framhölls, att även om valresultaten gåve vid handen, att i de flesta fall det slutliga förslaget ej kommit att förete allt för stora olikheter med stiftets förslag, kunde man dock ej neka till, att det låge något berättigat i de klagomål, som från stiftets prästerskaps sida framkommit över att dess rösttal betydde så föga vid upprättandet av det slutliga förslaget.

Vidare anfördes, hurusom de förslag, som framställdes i förevarande syfte, härför anvisat huvudsakligen två utvägar. Enligt den ena skulle ej längre de olika valkorporationernas röster sammanräknas som särskilda kollektiv-röster utan skulle endast personliga röster avgivas, vilka samtliga skulle hava samma värde. Den andra utvägen vore, att man med bibehållande av kollektivrösterna tillade ärkestiftets förslag ett högre röstvärde.

Promemoriaförfattaren fann det först angivna valsättet icke vara förenligt med den rättvisa, som bjöde att taga hänsyn jämväl till hela svenska kyrkans berättigade intressen vid valet. Han stannade därför för förslaget att bibehålla den kollektiva röstberäkningen men giva ärkestiftets röst ett förhöjt röstvärde. Vid övervägande av detta förslag hade han beaktat, att olika meningar kunde göra sig gällande, om huru långt man borde sträcka sig vid tillgodoseende av stiftets intressen. Att finna någon rationell grund för lösandet av frågan hade emellertid syntes honom ogörligt. Dock syntes så högt röstvärde ej böra tilläggas rösten från ärkestiftets prästerskap, att detta ensamt kunde bestämma valutgången. Efter vissa beräkningar hade han funnit, att man med ett värde av fyra röster skulle komma till en tillfredsställande anordning. Enligt ett av honom utarbetat utkast till lag om val av ärkebiskop skulle alltså förslagsrum å ärkestiftets förslag räknas de föreslagna tillgodo såsom fyra röster, under det att rum å de övriga särskilda förslagen skulle betraktas som en röst. Enligt utkastet till lagen skulle därjämte rätt att avgiva röster till ärkestiftets förslag tillerkännas prästerskapet i Stockholms stad samt pastorerna i de svenska församlingarna i utlandet.

Från *remissyttrandena* över det i promemorian framlagda förslaget inhämtas följande.

Domkapitlet i Uppsala ansåg, att ärkestiftet borde uppdelas i fyra valkretsar och varje valkrets tilldelas en huvudröst. Härigenom skulle ärkestiftets präster erhålla fyra röster för det slutliga förslaget. Ärkebiskopen Nathan Söderblom och domprosten H. Lundström yrkade dessutom att det större akademiska konsistoriet och den akademiska församlingens i Upp-

sala övriga röstberättigade medlemmar skulle bilda två särskilda korporationer. — Stockholms stads konsistorium ansåg, att de Stockholmspräster, som icke ägde rösträtt i konsistoriet, skulle bilda en egen valkorporation. — Under hänvisning till att professorerna vid universitetet i Lund ägde 1/7 av rösterna vid val av biskop och prokansler därstädes, yrkade rector magnificus i Uppsala H. Schüek, att det akademiska konsistoriet i Uppsala tillerkändes två röster. — Domkapitlen i Västerås och Härnösand ansågo, att stiftsprästernas förslag borde räknas högre än fyra röster. — Flertalet kontraktsprostar i ärkestiftet samt domkapitlet i Visby ansågo, att kollektivröstningen vore otidsenlig och borde ersättas med röstning efter per capita-system. — Direkt avslag på det i promemorian framlagda förslaget yrkades endast av domkapitlet i Karlstad samt enskilda medlemmar av remissinstanserna.

Frågan om ökat inflytande för ärkestiftet vid ärkebiskopsval blev åter föremål för uppmärksamhet vid 1929 års kyrkomöte. Med anledning av en vid detta kyrkomöte väckt motion förklarade sig kyrkomötet ansluta sig till de riktlinjer för en reform av ärkebiskopsvalen, som uppdragits i ovan nämnda promemoria av år 1915, och anhöll kyrkomötet i skrivelse till Kungl. Maj:t (skr. nr 7), att få förnya sin år 1903 hos Kungl. Maj:t gjorda hemställan om en revision av gällande bestämmelser om ordningen för ärkebiskopsval. — Kungl. Maj:ts beslut i anledning av kyrkomötets framställning jämte det i 1915 års promemoria avgivna förslaget meddelades den 20 januari 1933 och innebar, att någon åtgärd i ämnet för det dåvarande icke skulle företagas.

År 1933 ingav *ärkebiskopen E. Eidem* till ecklesiastikdepartementet en promemoria angående ändrade grunder för ärkebiskopsval. Efter att hava berört frågans samband med frågan om lekmannadeltagande vid biskopsval samt den förestående avvecklingen av prokanslersämbetena, framhöll ärkebiskop Eidem, att man icke utan fog hade anmärkt, att domkapitlen (fakultets- och lektorskapitlen) vore föga ägnade att representera det rikskyrkliga intresset. Såsom representant för detta intresse hade pekats på kyrkomötets medlemmar. Ärkebiskop Eidem ansåg dock icke denna utväg tillfredsställande.

Ärkebiskop Eidems förslag innebar följande.

Uppsala domkapitel och ärkestiftets prästerskap skulle bilda en valkorporation och upprätta ett för korporationen gemensamt förslag (stiftsförslaget) å tre personer. Vid varje rum skulle angivas antalet på vederbörande namn avgivna röster samt därjämte huru stor procent av sammanlagda antalet röstande, som avgivit röst för den å förslaget uppförde.

Övriga domkapitel jämte Stockholms stads konsistorium skulle tillsammans bilda en andra valkorporation (rikskorporationen). Varje domkapitel eller konsistorium skulle dock ej, som nu vore fallet, avgiva huvudröster,

utan valdeltagarnas röster skulle sammanläggas. Även denna valkorporation skulle upprätta ett eget förslag å tre personer, därvid röstetal och procenttal för de av förslaget uppförda angåves på sätt nämnts rörande stiftsförslaget.

På det slutliga förslaget skulle uppföras samtliga å de båda valkorporationernas särskilda förslag uppförda eller sålunda minst tre, högst sex personer. Ordningen mellan de på det slutliga förslaget uppförda skulle bestämmas efter procenttalet. Förekomme samma namn å båda de särskilda förslagen skulle procenttalen för detta namn sammanläggas.

Enligt ärkebiskop Eidems promemoria borde även prästerskapet i de svenska utlandsförsamlingarna få deltaga i ärkebiskopsval och därvid bilda en särskild grupp inom rikskorporationen. Jämväl svenska kyrkans missionsstyrelse, sjömansvårdsstyrelse och diakonistyrelse borde, enligt Eidems mening, i någon form få deltaga i valet.

På grundval av ärkebiskop Eidems promemoria utarbetades därefter inom ecklesiastikdepartementet av numera lagmannen T. Boye två utkast till lag om val till ärkebiskop jämte förslag till ändring av 29 § regeringsformen. Ärendet fick emellertid vila i avvaktan på en reform av domkapitlen och prokanslersämbetet.

Med 1936 års domkapitelsreform och prokanslersämbetets avveckling upphörde den rösträtt vid ärkebiskopsval och biskopsval, vilken förut tillkommit icke teologie professorer och de läroverkslektorer, som tidigare varit ledamöter av domkapitlen å tjänstens vägnar men som upphörde att fungera som sådana. Med hänsyn till dessa förändringar ansåg dåvarande ecklesiastikministern det lämpligt att till utredning upptaga frågan om en revision av biskopsbestämmelserna. Åt *kammarrådet Tom Wohlin* uppdrogs att verkställa denna utredning. År 1937 framlade Wohlin resultatet i en promemoria, vilken innefattade ett förslag till en särskild lag om ärkebiskops- och biskopsval.

För Wohlins förslag i vad avser biskopsval har redogjorts i kommitténs betänkande del I, s. 34 ff. och 46 f.

Beträffande ärkebiskopsval anförde Wohlin bland annat följande.

”Det lär ligga i sakens natur att, därest lekmannaopinionen skall, i den ordning som här förut föreslagits, beredas ett verksamt medinflytande vid biskopsval i allmänhet, denna princip bör vinna tillämpning jämväl vid valet av ärkebiskop. Det torde visa sig, att en reglering för tillgodoseende av detta syfte i huvudsaklig överensstämmelse med vad i det föregående föreslagits för biskopsvalen, jämväl skall bereda gynnsamma utgångspunkter för en skälig avvägning av det inflytande å valet, som bör tillkomma, å ena sidan, det speciella stiftsintresset och, å andra sidan, det allmänna ”riksintresse”, som måste vara förbundet med utseendet av kyrkans främste representant.

Den av ålder hävdade grundsatsen, att vid ärkebiskopsvalet bör beredas rum såväl för en representation för ärkestiftet som för en representation för det kyrk-

liga riksintresset, torde böra upprätthållas. Välgrundat synes också vara, att en viss övervikt inrymmes åt det sistnämnda intresset.

Någon rubbning i den hävdvunna ordningen, att rikets samtliga domkapitel, såsom främst företrädande riksintresset, skola delta i ärkebiskopsvalet, lär ej heller vara påkallad. Anledning att frångå denna ordning synes efter den förändring i sammansättningen av domkapitlen, som åvägabragts geom 1936 års domkapitelreform, än mindre föreligga. Dock torde den särskilda behörighet att i vederbörande domkapitel delta i val av ärkebiskop, som genom 1936 års lag om domkapitel tillagts de teologie professorer vid Uppsala och Lunds universitet, vilka eljest icke äro ledamöter i domkapitlet, böra upphöra.”

Wohlins förslag, som var grundat bland annat på det dåvarande organisatoriska sambandet i kyrkligt-administrativt hänseende mellan ärkestiftet och Stockholms stad, innebar, att i ärkebiskopsvalet skulle delta tretton valkollegier, nämligen ett valkollegium för ärkestiftet och ett för Stockholms stad, båda sammansatta såsom för biskopsval föreslagits (därvid valkollegiet för Stockholms stad skulle bestå av 6 domkapitelsledamöter, 10 prästerliga elektorer och 10 lekmannaelektorer), och för ett vart av rikets elva övriga stift ett särskilt valkollegium bestående av ledamöterna i stiftets domkapitel. Den samlade valkorporationens sammansättning skulle sålunda utgöra:

	domkapitels- ledamöter	elektorer		summa
		präster	lekmän	
för ärkestiftet	8	25	25	58
för Stockholms stad	6	10	10	26
för rikets övriga elva domkapitel	68			68
Summa	82	35	35	152

Wohlin anförde vidare:

”Den hittills gällande metoden för röstningen för upprättande av slutligt ärkebiskopsförslag, nämligen röstning korporationsvis med s. k. huvudröster, har med hänsyn till såväl åtskilliga därmed förbundna direkta olägenheter som osäkerheten vid dess tillämpning varit föremål för berättigad kritik. Metodens avskaffande och ersättande med s. k. personlig röstning har tidigare varit föremål för övervägande. Kommer, i enlighet med vad ovan föreslås, det representativa systemet till användning för prästernas och lekmännens deltagande i ärkebiskopsvalet, möjliggöres därmed ett övergivande av val med huvudröster utan de olägliga konsekvenser, som med nuvarande direkta valsysteem för prästerskapet ansetts oskiljaktiga från ordningen med personlig röstning för slutförslaget.

För ärkebiskopsvalet torde de båda elektorsgrupperna för Uppsala stift och Stockholms stad lämpligen böra sammanträda var för sig i skilda valkollegier, elektorsgrupperna för stiftet tillsammans med domkapitlets i Uppsala ledamöter och elektorsgrupperna för Stockholm med därvarande domkapitels ledamöter. Vartdera av de övriga elva domkapitlen synes lämpligen böra utgöra ett särskilt valkollegium. Den personliga röstningsmetoden bör givetvis tillämpas icke blott

inom vartdera av de två förstnämnda sammansatta valkollegierna utan jämväl inom de övriga elva i valet deltagande. Man har visserligen, då det gällt den personliga röstningsmetodens tillämpning för domkapitlens del, däremot invänt, att med domkapitlens medverkan i valet avsetts en representation för dessa kyrkliga administrativa organ såsom sådana och icke för deras enskilda medlemmar. Invändningen torde likväl icke böra tillmätas större betydelse. I själva verket skulle ett bibehållande av metoden med en gemensamhetsröst för varje domkapitel såsom sådant helt strida mot den nu föreslagna reformens huvudsyfte, nämligen inrymmandet åt lekmännen av ett med prästernas likvärdigt inflytande vid valet. Om nämligen domkapitlets röst komme att bestämmas genom flertalsbeslut, skulle, då ju biskopen är tillagd utslagsrösten inom domkapitlet, domkapitlets prästerliga ledamotsgrupp kunna komma att ensam bestämma över domkapitlets val och lekmannainflytandet därvid sålunda sättas helt ur spel."

Wohlins förslag skulle sålunda innebära — om man bortser från den numera icke aktuella elektorsrepresentationen för Stockholms stad — att ärkestiftets präster, lekmän och domkapitelsledamöter finge tillsammans nära hälften av inflytandet på ärkebiskopsvalet.

Beträffande val- och sammanräkningsmetoden anförde Wohlin, att det hade varit lyckligast om den av honom för vanliga biskopsval föreslagna metoden kunde komma till användning (omröstning i en eller flera omgångar med valsedlar, upptagande endast *ett* namn). Då detta skulle förutsätta antingen att samtliga röstberättigade komma tillsammans för att gemensamt företaga valet eller att de olika valkorporationerna åtskiljes efter att ha företagit en första omröstning för att sedermera eventuellt sammanträda ytterligare en eller flera gånger för förnyade omröstningar, ansåg Wohlin detta förfaringssätt icke praktiskt antagligt. Wohlin föreslog därför följande metod.

Varje valkollegium sammanträdde för sig och förrättade omröstning, därvid valdeltagarna uppsatte *tre* namn å sina valsedlar. Röstsammanräkning för samtliga valkollegier verkställdes av domkapitlet i Uppsala och företogs i en eller två omgångar.

Vid första sammanräkningen skulle hänsyn tagas endast till första namnet å valsedel. Den, som erhållit högsta rösttalet blev placerad å ärkebiskopsförslaget. Hade den eller de två därnäst i rösttal fått vardera mer än $\frac{1}{4}$ av samtliga första-plats-röster, placerades jämväl denne eller de två å förslaget.

Hade allenast ett eller två förslagsrum kunnat besättas vid första sammanräkningen, skulle ny sammanräkning företagas, därvid samtliga namn räknades (utom den eller de två som redan placerats å förslagsrum). Den — eller de två — som då uppnått högsta rösttal, placerades å återstående förslagsrum.

Från *remissyttrandena* över Wohlins förslag — i vad avser bestämmelserna angående ärkebiskopsval — inhämtas bl. a. följande.

Synpunkten angående ökat inflytande för ärkestiftet biträdades av flertalet domkapitel. Domkapitlen i Linköping, Härnösand och Visby samt länsstyrelsen i Visby ansågo, att Wohlin överbetonat behovet av ökat stiftsinflytande.

Domkapitlen i Uppsala, Västerås, Lund och Stockholm samt universitetskanslersämbetet (biskop E. Rodhe) ansågo, att samtliga teologie professorers rösträtt inom vederbörande domkapitel borde bibehållas.

Rösträtt för ledamöterna i de tre kyrkliga centralstyrelserna påyrkades av domkapitlen i Skara, Strängnäs, Västerås, Lund, Göteborg och Stockholm. Rösträtt för utlandspräster påyrkades av domkapitlen i Uppsala och Strängnäs.

Wohlins förslag ledde icke till något resultat. Kungl. Maj:ts beslut i ärendet den 1 augusti 1940 innebar, att någon åtgärd för det dåvarande icke skulle företagas.

Med anledning av en motion vid 1947 års prästmöte i ärkestiftet angående ökat inflytande för stiftsprästerskapet vid ärkebiskopsval, framhöll prästmötesberedningen, att det låge närmast till hands att för stiftsprästerskapet begära ett inflytande vid valet, som svarade mot hälften av hela antalet kollektivröster. Då emellertid en dylik ordning skulle alltför mycket beskära domkapitlens inflytande, stannade prästmötesberedningen för ett förslag om att prästernas kollektivröst skulle räknas motsvara sju andra kollektivröster. — I enlighet med beredningens förslag hemställde prästmötet hos Kungl. Maj:t om sådan ändring av gällande bestämmelser för ärkebiskopsval, att prästerskapet i ärkestiftet tillförsäkrades ett väsentligt ökat inflytande vid valet.

Sedan åt *professorn S. Kjällerström* uppdragits att inom ecklesiastikdepartementet verkställa utredning i ämnet, avgav Kjällerström den 20 augusti 1948 ett betänkande med utredning om val av ärkebiskop i den svenska kyrkan.

I Kjällerströms betänkande lämnades en översikt över frågans tidigare behandling samt om ärkebiskopens ställning inom den svenska kyrkan. Därjämte upptogs spørsmålet huruvida den ständigt upprepade kritiken mot den bestående ordningen vid val av ärkebiskop verkligen vore berättigad och om prästerna i ärkestiftet vore så missgynnade, som de ständigt upprepade klagomålen syntes giva vid handen. Vad Kjällerström härom anförde, har han själv sammanfattat sålunda.¹

Utgår man från att ärkebiskopen endast är primus inter pares och att han reelt icke intager någon särställning eller har några plikter och skyldigheter gentemot kyrkan i dess helhet, måste kritiken anses vara berättigad.

¹ Sven Kjällerström: Biskopstillsättningar i Sverige 1531—1951, Lund 1952, s. 205 f. Uppgifterna äro där något kompletterade.

tigad. Ärkebiskopen är då biskop i Uppsala stift och det finnes ingen rimlig motivering för den gamla alltjämt tillämpade valordningen. Under de senaste hundra åren har emellertid ärkebiskopens ställning blivit en annan än under 1700-talet och 1800-talets förra hälft. Koncentrationen till de andliga uppgifterna, som är ett utmärkande drag i biskopsämbetets senare historia, har även omgestaltat ärkebiskopsämbetet. Ärkebiskopens riksvårdande kyrkliga uppgifter äro numera betydande och ärkebiskopen betraktas alltmer som hela den svenska kyrkans representant och dess talesman utåt och inåt. Han är sålunda självskriven ordförande i de tre kyrkliga centralstyrelserna (missionsstyrelsen, sjömansvårdsstyrelsen och diakonistyrelsen) samt i biskopsmötet. Till dessa officiella uppdrag komma även andra, såsom ordförandeskapet i det allmänna kyrkliga mötet m. m. Särskilt framhålles ärkebiskopens uppgifter med avseende å svenska kyrkans förbindelser med andra kyrkosamfund.

Av det anförda drog Kjällerström den slutsatsen, att ärkebiskopsvalet icke utan vidare kunde överlämnas till ärkestiftets präster. Kjällerström påpekade, att sedan 400 år tillbaka hade valet varit en angelägenhet för hela den svenska kyrkan och att det gång efter annan också framhållits, att de rikskyrkliga synpunkterna måste tillskrivas utslagsgivande betydelse vid detta val.

Vidare framhöll Kjällerström, att den kritik, som riktats mot den nuvarande valordningen, varit i hög grad överdriven och ofta givit en oriktig bild av det verkliga förhållandet mellan ärkestiftets och de övriga valkorporationernas inflytande på valet. Vid de 19 ärkebiskopsval, som ägt rum under tiden 1730—1950, ha vid 14 val två av stiftets kandidater uppförts på det allmänna förslaget och vid övriga 5 val ha på detta förslag uppförts en av stiftets kandidater. Vid nämnda 19 val har Kungl. Maj:t i 11 fall till ärkebiskop utnämnt den, som vid ärkestiftets val nått högsta rösttalet. Endast i fyra fall har den till ärkebiskop utnämnde icke stått på ärkestiftets förslag (von Troil, Reuterdaahl, Söderblom och Eidem).

Ehuru, enligt Kjällerströms mening, ingen grund finnes för uppfattningen att ärkestiftets synpunkter icke blivit tillgodosedda vid ärkebiskopstillställningarna, ansåg Kjällerström det likväl vara av betydelse, att ärkestiftets inflytande på valutgången erhöles en viss lagstadgad garanti. Kjällerström föreslog därför, att bland bestämmelser om tillsättning av ärkebiskop borde intagas föreskrift om att en av ärkestiftets prästerskap på dess förslag uppförd kandidat alltid skulle beredas plats på det slutliga förslaget.

Vidare föreslog Kjällerström, att de svenska utlandsförsamlingarnas prästerskap finge deltaga i ärkebiskopsval inom ärkestiftets valkorporation. Beträffande det från åtskilliga håll framförda förslaget om att medinfly-

tande vid ärkebiskopsval borde i någon form tillerkännas svenska kyrkans missionsstyrelse, diakonistyrelse och sjömansvårdsstyrelse, anförde Kjöl-lerström följande.

”Lämpligheten av att låta de nämnda rikskyrkliga institutionerna bilda särskilda valkorporationer kan dock starkt ifrågasättas. Att efter domkapitelsreformen av år 1936 ytterligare öka antalet valkorporationer synes varken lämpligt eller ens önskvärt. I sin nuvarande form borde de svenska domkapitlen på ett lyckligt sätt kunna representera riksintresset. Såsom redan anmärkts, ha även de båda teologiska fakulteternas professorer rösträtt vid ärkebiskopsval. I var och en av de nämnda institutionerna är styrelsemedlemmarnas antal, förutom ordföranden, sex. I missionsstyrelsen och diakonistyrelsen äro emellertid för närvarande fyra och i sjömansvårdsstyrelsen tre styrelseledamöter som biskopar, professorer och domkapitelsledamöter röstberättigade vid val av ärkebiskop. Av 18 ordinarie styrelseledamöter ha alltså 7 rösträtt vid ärkebiskopsval. Någon anledning att göra dessa styrelser till en särskild valkorporation synes sålunda icke föreligga.”

Slutligen föreslog Kjöl-lerström, att sammanräkningen av de vid ärkebiskopsval avgivna kollektivrösterna skulle företagas av domkapitlet i Uppsala, varigenom möjlighet för en rättslig prövning av det slutliga förslagens upprättande skulle skapas. — Härjämte underströk Kjöl-lerström vikten av att den lucka, som sedan år 1873 funnes i den kyrkliga lagstiftningen beträffande biskops- och ärkebiskopsval, snarast utfylldes. Härmed avsågs, att den intill år 1873 gällande föreskriften i R. F., att valet skulle ske ”enligt förra vanligheten”, hade ersatts med en hänvisning till den ordning kyrkolagen stadgar, men att den utfyllnad i kyrkolagen beträffande ordningen för ärkebiskopsval, som otvivelaktigt avsetts, aldrig kommit till stånd.

Av remissbehandlingen av Kjöl-lerströms betänkande framgår, att de flesta domkapitel i huvudsak anslöto sig till vad Kjöl-lerström anförde och föreslagit. — Domkapitlet i Uppsala framhöll, att det ansåge det av 1947 års prästmöte i ärkestiftet framlagda förslaget i ämnet innefatta en ur praktisk synpunkt lämplig lösning. Därest en sådan lösning av frågan icke skulle anses framkomlig, ville domkapitlet tillstyrka det förslag Kjöl-lerström framlagt, därvid dock domkapitlet förutsatte, att innebörden av sistnämnda förslag vore, att den, som av stiftets präster erhållit högsta rösttalet, alltid skulle beredas rum å ärkebiskopsförslaget. — Sistnämnda ståndpunkt intogs även av domkapitlet i Härnösand. — Domkapitlet i Linköping ansåg, att gällande ordning tillerkände ärkestiftet ett skäligt inflytande vid valet, varför domkapitlet endast med tvekan tillstyrkte Kjöl-lerströms förslag. — Domkapitlet i Växjö framhöll, att Kjöl-lerströms utredning snarare gäve vid handen, att någon ändring av gällande bestämmelser icke syntes vara påkallad. — Samma stundpunkt intog domkapitlet i Karlstad samt kammarkollegiet. — Till vad Kjöl-lerström i betänkandet anförde mot den

ifrågasatta rösträtten vid ärkebiskopsval för de tre kyrkliga centralstyrelserna anslöto sig domkapitlen i Strängnäs och Luleå samt kammarkollegiet. Domkapitlet i Växjö framhöll däremot, att därest det av Kjällerström framlagda förslaget skulle läggas till grund för lagstiftning, borde frågan om rösträtt för nämnda styrelser ytterligare övervägas.

Den av Kjällerström verkställda utredningen föranledde icke för det dåvarande någon åtgärd från Kungl. Maj:ts sida.

I sitt betänkandes första del (s. 36 f., s. 46 f.) har kommittén närmare redogjort för hurusom *1949 års riksdag* i anledning av väckt motion hos Kungl. Maj:t hemställt (skr. nr 115) om utredning av reglerna om val för upprättande av förslag till biskops- och ärkebiskopsämbete. I det till grund för riksdagens skrivelse liggande utskottsutlåtandet betonade utskottet vikten av att den genom 1873 års ändring av 29 § regeringsformen förutsatta revisionen av de ålderdomliga och ofullständiga bestämmelserna om biskopsval komme till stånd. Utskottet framhöll därvid, att en reformering av sättet för biskopsvalen också måste beröra det besvärliga problemet om ärkebiskopsvalens anordning.

De förslag rörande en reformerad ordning för ärkebiskopsvalen, som i det föregående berörts, hava samtliga utgått från att ärkebiskopsämbetet skulle bibehållas vid den karaktär, som ämbetet sedan reformationen ägt. Emellertid ha i olika sammanhang fråga väckts — främst i syfte att avlasta ärkebiskopens arbetsbörd — om sådan ändring av ärkebiskopens ställning inom den svenska kyrkan, som skulle motivera ett helt förändrat system för val av ärkebiskop. Sålunda föreslogs i en vid *1951 års kyrkomöte* väckt motion (nr 10), att ärkebiskopen på grund av sin stora arbetsbörd skulle erhålla en suffraganbiskop samt att ärkebiskop skulle väljas av rikets domkapitel och suffraganbiskopen av ärkestiftets präster. I sitt betänkande (nr 10) över motionen anförde första tillfälliga utskottet, att motionens konkreta förslag knappast stode i överensstämmelse med det svenska episkopatets och den svenska kyrkans historiskt givna struktur. Enligt utskottets mening borde frågan om en avlastning av ärkebiskopens arbetsbörd lösas efter andra linjer än de i motionen uppdragna. Sålunda framhöll utskottet, att ärkebiskopen icke med nödvändighet behövde fungera som ordförande i svenska kyrkans missions-, diakoni- och sjömansvårdsstyrelser. I främsta hand ville dock utskottet hänvisa till utvägen att ge domprosten i Uppsala vidgade möjligheter att verka inom stiftet genom att den fasta domkyrkovicepastorstjänsten i Uppsala återupplivades, varigenom domprosten skulle kunna frigöras från en del av uppgifterna i domkyrkoförsamlingen. Utskottet föreslog därför, att kyrkomötet skulle hemställa, att Kungl. Maj:t, efter nödig utredning och med beaktande av de av utskottet anförda

synpunkterna, ville vidtaga åtgärder i syfte att nedbringa ärkebiskopens arbetsbörda. — Utskottets hemställan bifölls av kyrkomötet (skr. nr 30).

Kyrkomötets framställning i ämnet ledde till det resultat, att Kungl. Maj:t i prop. nr 96 till 1953 års riksdag föreslog, att medelst anlåtande av kyrkofondens medel vissa åtgärder måtte vidtagas i syfte att lätta ärkebiskopens arbetsbörda. — Vad i propositionen härom föreslagits, bifölls av riksdagen (skr. nr 181).

Allmän motivering

5. Allmänna synpunkter på en reformerad ordning för ärkebiskopsval

Riktlinjerna för kommitténs arbete i vad avser det åt kommittén meddelade tilläggsuppdraget att verkställa översyn av bestämmelserna rörande ärkebiskopsval framgå av de direktiv, som meddelats i samband med det åt kommittén den 23 juli 1953 givna huvuduppdraget att verkställa utredning och förslag till ändrade grunder för val av biskop. I enlighet med dessa riktlinjer har kommittén haft att beakta, att den förutsatta valformen främst har till syfte att bereda lekmän ett väsentligt inflytande vid valet samt att metoden för sammanräkning av de vid valet avgivna rösterna bör erhålla en sådan utformning, att valet kommer att framstå som ett personval, som ger ett verkligt uttryck för de röstades intentioner och i tillbörlig grad tillgodoser minoritetsgrupper bland väljarna.

Den sedan reformationen tillämpade grundsatsen att ärkebiskopsvalet är en angelägenhet för hela den svenska kyrkan har motiverats av den särställning i förhållande till övriga biskopar, som ärkebiskopen av ålder intagit och alltfört sedvanemässigt intager. Såsom tidigare framhållits, synes denna ärkebiskopsämbetets särskilda karaktär ha blivit mera framträdande under senare tid. På grund härav anser kommittén, att omförmälda grundsats om hela den svenska kyrkans medverkan i ärkebiskopsval bör upprätthållas.

Såsom i redogörelsen för de tidigare reformförslagen i ämnet anförts (s. 27 f), har i olika sammanhang fråga väckts om att från ärkebiskopsämbetet skilja biskopsämbetet för Uppsala stift, vilket skulle motivera ett helt förändrat system för val av ärkebiskop. Då emellertid frågan om en förändring av ärkebiskopsämbetets karaktär faller utom ramen för det åt kommittén givna utredningsuppdraget, har kommittén icke ansett sig böra upptaga densamma till behandling. Kommittén utgår sålunda från att en reformerad ordning för val av ärkebiskop bör grundas på den ställning inom den svenska kyrkan, som ärkebiskopsämbetet enligt kyrkoförfattningen eller sedvanerättsligt numera äger.

De förslag, som tidigare framlagts rörande en reformerad ordning för ärkebiskopsvalen, ha väsentligen haft till syfte att bereda ärkestiftet ett ökat inflytande vid dessa val. Förslag ha vidare framförts om att ersätta

den gällande kollektiva omröstningsmetoden med röstning efter per capita-metoden.

Enligt gällande ordning deltaga i ärkebiskopsval fjorton valkorporationer, varav en utgöres av ärkestiftets jämlikt 3 p. i 1759 års biskopsvalsförordning vid biskopsval röstberättigade präster samt övriga tretton korporationer av rikets tretton domkapitel. Prästerna, vilkas röster i ärkestiftet icke sammanläggas med domkapitlets, äga sålunda endast 1/14 av valrepresentationens totala röststyrka.

Även om ärkebiskopen faktiskt intager ställning som den svenska kyrkans främste representant, är det dock otvivelaktigt, att hans huvudsakliga ämbetsgärning är att vara biskop i Uppsala stift. Ehuru hela den svenska kyrkans medverkan i ärkebiskopsval kan anses fullt motiverad, kan det likväl icke bestridas, att ärkestiftets representation vid valet bör beredas ett betydligt större inflytande än den enligt gällande valsystem äger. Någon objektiv grund för bestämningen av förhållandet mellan ärkestiftets, å ena sidan, samt hela kyrkans i övrigt, å andra sidan, inflytande på valutgången torde icke kunna uppställas. Man torde dock böra utgå från att såväl ärkestiftets som hela kyrkans mening bör få komma till uttryck vid ärkebiskopsförslagets upprättande och att valutgången sålunda icke bör kunna helt domineras av endera av de båda grupperna. För att tillgodose detta syfte, anser kommittén, att valsystemet bör givas en sådan utformning, att ärkestiftet och den svenska kyrkan i övrigt böra äga lika inflytande på valets slutliga utgång.

När det gäller att finna en form för att tillgodose ärkestiftets behöriga inflytande vid valet äro olika vägar tänkbara. — De förslag, som i detta syfte tidigare framlagts, ha antingen gått ut på att tilldela ärkestiftets valkorporation ett flertal kollektivröster för det slutliga förslagets upprättande eller att slopa det kollektiva röstningssystemet och ersätta detsamma med röstning enligt per capita-metoden, varigenom den numeriska storleken hos ärkestiftets valrepresentation skulle bli av utslagsgivande betydelse för valutgången.

Den nuvarande kollektiva röstningsmetoden har med hänsyn till såväl åtskilliga därmed förbundna olägenheter som osäkerheten vid dess tillämpning varit föremål för berättigad kritik. Sålunda ger metoden ofta ett mindre rättvisande uttryck åt åsikterna hos flertalet bland de enskilda röstande.

Enligt gällande ordning deltaga i ärkebiskopsval cirka 250 stiftspräster och 94 domkapitelsledamöter (däribland 16 teologie professorer). Därest valrepresentationen vid ärkebiskopsval skulle sammansättas i överensstämmelse med vad kommittén föreslagit ifråga om de vanliga biskopsvalen, skulle densamma komma att bestå av cirka 250 stiftspräster och lika många lekmanneelektorer för ärkestiftet samt 82 domkapitelsledamöter (däribland 4 teologie professorer). Den individuella röstningsmetoden skulle sålunda

enligt såväl den gällande som än mer enligt den föreslagna ordningen för representationens sammansättning leda till att ärkestiftet komme att helt dominera valet.

Uppenbarligen kan en övergång till individuell röstningsmetod icke ske annorledes än i samband med en genomgripande förändring av grunderna för valrepresentationens sammansättning, därest principen om lika inflytande för ärkestiftet och hela kyrkan i övrigt vid valet skall kunna tillgodoses. Någon annan utväg torde i sådant hänseende icke vara framkomlig, än att för ärkestiftets representation vid valet tillämpa ett system, som helt avviker från det, som kommittén föreslagit i fråga om de vanliga biskopsvalen. Då en sådan lösning icke synes böra komma i fråga, anser kommittén, att den eftersträfvade balansen mellan ärkestiftets och övriga valkorporationers inflytande vid valet bör regleras inom den kollektiva röstningsmetodens ram. Därvid synas två utvägar kunna tagas i betraktande.

Den ena är den, som förordats i de flesta reformförslag, som framförts i ämnet, nämligen, att — med bibehållande i övrigt av gällande valsysteem — tilldela ärkestiftets valkorporation ett flertal huvudröster. Som en variant av denna metod framstår förslaget om att uppdelas ärkestiftets valkorporation uti flera efter regional indelningsgrund (grupper av kontrakt i stiftet) bestämda valkorporationer, vilka var och en skulle äga en huvudröst.

Vill man med anlitande av anförda metod erhålla garantier för att ärkebiskopsvalet icke skulle helt domineras av de — numera tretton — domkapitlen, böra ärkestiftets präster och lekmän som valkorporation tilldelas lika många huvudröster, som de övriga korporationerna tillsammans. Ett sådant valsysteem medför, att de med den nuvarande röstningsmetoden förknippade förut angivna olägenheterna komma att bibehållas. Kommittén anser därför, att detta system icke bör komma i fråga.

Den andra utvägen innebär, att valkorporationernas antal begränsas till två, den ena för ärkestiftet och den andra för hela kyrkan i övrigt, och att de båda valkorporationerna upprätta var sitt preliminära förslag, varefter ärkebiskopsförslaget grundas på en sammanställning av de båda korporationernas för den slutliga utgången av valet likvärdiga valresultat. Genom en sådan metod elimineras i allt väsentligt de olägenheter som äro förbundna med den nuvarande kollektiva röstningsmetoden, samtidigt som det lika inflytandet för de båda valkorporationerna kan tillgodoses utan att dessa behöva överensstämma i numeriskt hänseende. Kommittén anser sig fördenskull böra förorda, att denna metod lägges till grund vid utformningen av ett reformerat system för ärkebiskopsval.

Det här föreslagna valsysteem står i principiell överensstämmelse med det system, som ligger till grund för det av kommittén i en vid betänkanhets första del fogad bilaga (s. 124 ff.) redovisade utkastet till en valordning rörande de vanliga biskopsvalen. Enligt detta utkast skulle biskopsvalet

förrättas var för sig av en prästerlig valförsamling och av en valförsamling av lekmän, därvid den sistnämnda valförsamlingen skulle vara till numerären väsentligt mindre än den prästerliga valförsamlingen. Valresultatet skulle bestämmas särskilt för vardera valförsamlingen. Då de båda valförsamlingarna skulle äga lika inflytande på valutgången, skulle biskopsförslagets upprättande grundas på en sammanställning av de båda valförsamlingarnas valresultat på sätt i bilagan närmare utvecklats. — Den i kommitténs betänkande del I, s. 62, gjorda invändningen mot en sådan valmetod avser biskopsval, där det ansågs olämpligt med en sådan uppdelning av väljarna i präster och lekmän. Detta kan däremot icke göras gällande beträffande ärkebiskopsvalet, helst som väljarna vid ett sådant val äro spridda över hela riket och en kontakt mellan dem omedelbart före valet måste anses vara utesluten.

6. Valkorporationen för ärkestiftet

Enligt gällande ordning företrädes ärkestiftet vid ärkebiskopsval av — numera — två valkorporationer, den ena bestående av de jämlikt 3 p. i 1759 års biskopsvalsförordning vid biskopsval röstberättigade prästerna i ärkestiftet och den andra av ledamöterna i Uppsala domkapitel. Jämlikt 2 § 5 mom. lagen om domkapitel äga vid ärkebiskopsval samtliga teologie professorer i Uppsala säte och stämma i nämnda domkapitel. — Ärkestiftets väljare äro sålunda desamma som väljarna vid biskopsval i de övriga stifteten, men den väsentliga skillnaden finnes, att väljarna i ärkestiftet äro fördelade på två valkorporationer, vilka ha lika inflytande vid valet.

Såsom tidigare framhållits skola de riktlinjer, som framgå av de för kommitténs uppdrag att verkställa utredning och förslag till ändrade grunder för de vanliga biskopsvalen meddelade direktiven, jämväl ligga till grund för kommitténs uppdrag att verkställa översyn av bestämmelserna rörande ärkebiskopsval. I enlighet med dessa riktlinjer skall sålunda en reformerad ordning för ärkebiskopsval bland annat ha till syfte, att bereda lekmän ett väsentligt inflytande vid dessa val.

Enligt kommitténs framlagda förslag till en reformerad ordning för de vanliga biskopsvalen skulle valförsamlingen vid dessa val utgöras av domkapitlets ledamöter, i huvudsak samtliga prästerliga tjänst innehavare i stiftet samt ett mot antalet röstberättigade präster i stort sett svarande antal särskilt utsedda lekmanneelektorer. Beträffande den närmare utformningen av denna valförsamling får kommittén hänvisa till vad härom i betänkandets första del anförts och föreslagits.

Den valkorporation, som har att företräda ärkestiftet, bör sammansättas på sätt kommittén föreslagit beträffande valförsamlingen vid de vanliga biskopsvalen. Genom en sådan ordning tillgodoses även syftet, att bereda lekmän ett väsentligt inflytande jämväl vid val av ärkebiskop. Den av kommittén sålunda föreslagna ordningen leder till en väsentlig reduktion av det inflytande vid ärkebiskopsval, som enligt gällande valsystem tillkommer domkapitlet i Uppsala såsom självständig valkorporation. Kommittén anser emellertid, att det ur principiell synpunkt synes riktigast, att ärkestiftets representation vid ärkebiskopsval utformas i överensstämmelse med valrepresentationen vid biskopsval i övriga stift. I detta sammanhang vill kommittén erinra om, att den rösträtt, som vid såväl biskopsval som ärkebiskopsval tillkommer domkapitlet har sin grund i domkapitlens ställning som företrädare för respektive stift. I den mån utrymme vid dessa val beretts åt stiftsprästerskapet, har detta i princip lett till en motsvarande reducering av domkapitlens inflytande vid valen. Detta förhållande ägde jämväl tillämpning med avseende å de ärkebiskopsval, som i enlighet med grunderna för 1686 års kyrkolags bestämmelser intill år 1758 hållits under medverkan av ärkestiftets prästerskap. Först vid ärkebiskopsvalet sistnämnda år uppträdde domkapitlet i Uppsala såsom en från ärkestiftets prästerskap skild valkorporation.

7. Valkorporationen för den svenska kyrkan i övrigt

Enligt de av kommittén i det föregående uppdragna riktlinjerna för en reformerad ordning för ärkebiskopsval skulle grundsatsen om hela den svenska kyrkans medverkan i valet tillgodoses på det sätt, att ärkestiftet och den svenska kyrkan i övrigt finge lika inflytande på valets slutliga utgång. Detta lika inflytande har kommittén ansett böra komma till uttryck i det reformerade valsystemet sålunda, att ärkebiskopsvalet företages av två valkorporationer, den ena för ärkestiftet och den andra för hela kyrkan i övrigt och att de båda valkorporationerna upprätta var sitt preliminära förslag, varefter ärkebiskopsförslaget grundas på en sammanställning av de båda korporationernas för den slutliga utgången likvärdiga valresultat.

Då Uppsala domkapitel, enligt vad ovan föreslagits, jämte ärkestiftets präster och lekmän, företräder ärkestiftet, böra rikets övriga tolv domkapitel vid valet betraktas som företrädare för kyrkan i övrigt.

Kommittén anser, att denna hävdvunna ordning bör i princip bibehållas.

Enligt de av kommittén uppdragna riktlinjerna för det reformerade valsysteem skulle emellertid den gällande ordningen enligt vilken varje dom-

kapitel deltagar i valet med en huvudröst, avskaffas. Det av kommittén föreslagna valsyste- met innebär, att den personliga röstningsmetoden blir tillämplig inom vardera av de båda valkorporationerna, ärkestiftets och kyrkans i övrigt. De tolv domkapitlen skulle sålunda företrädas i den sistnämnda valkorporationen av sina enskilda ledamöter.

Kommittén erinrar i detta sammanhang om, att kommittén i sitt betänkandes första del framlagt förslag till lag om upphävande av 2 § 5 mom. lagen om domkapitel, varigenom den särskilda behörighet att inom vederbörande domkapitel deltaga i val av ärkebiskop, som enligt nämnda lagrum tillkommer de teologie professorer vid universiteten i Uppsala och Lund, vilka eljest icke äro ledamöter i domkapitlet, skulle upphöra. (Se betänkandets första del s. 73 och s. 113.)

Kommittén har övervägt, huruvida de under senaste tid framkomna förslagen om en breddning av den s. a. s. rikskyrkliga representationen vid ärkebiskopsval skulle kunna anses befogade. Dessa förslag ha främst gått ut på att ett medinflytande vid val av ärkebiskop borde i någon form tillerkännas svenska kyrkans missions-, diakoni- och sjömansvårdsstyrelser. Vidare ha förslag framförts, att bereda prästerna i de svenska utlandsförsamlingarna rätt att deltaga i valet. Då sistnämnda förslag rätteligen står i samband med frågan om omfattningen av den rösträtt, som må tillkomma innehavare av prästerlig tjänst, som står under ärkebiskopens tillsyn, vill kommittén i annat sammanhang återkomma till detsamma (s. 41 f).

Beträffande frågan om medinflytande vid ärkebiskopsval för de tre kyrkliga centralstyrelserna vill kommittén anföra följande.

Den kyrkliga utvecklingen under senaste tid har medfört, att en rad för hela kyrkan gemensamma organ tillkommit. Bland dessa organ märkas främst de tre nämnda kyrkliga centralstyrelserna, vilka alla såtillvida hava samma karaktär, som deras verksamhet regleras genom av Kungl. Maj:t utfärdade stadgar (missionsstyrelsens stadgar fastställdes 1874, diakonistyre- lsen 1910 och sjömansvårdsstyrelsens 1933).

Enligt stadgarna för *svenska kyrkans missionsstyrelse* skall svenska kyrkans verksamhet för evangeliets spridning bland icke kristna folk utövas genom styrelsen. I detta avseende äger styrelsen utsända och underhålla missionärer samt understödja och vårda de kristna församlingar, vilka genom dessa missionärers verksamhet kunna bildas.

Styrelsen, som har sitt säte i Stockholm, består av ärkebiskopen såsom självskrivnen ordförande samt sex av kyrkomötet valda ledamöter jämte fyra suppleanter, hälften präster och hälften lekmän.

Enligt stadgarna för *svenska kyrkans diakonistyreelse* har styrelsen till uppgift att i samarbete med präster och lekmän i församlingarna och i samförstånd med stiftsstyrelserna verka för en rikare utveckling av församlingslivet och den kristliga kärleksverksamheten inom den svenska

kyrkan. För fullgörande av sin uppgift skall styrelsen verka huvudsakligen genom att, utöver vad i de särskilda församlingarna och stiften äger rum eller lämpligen kan ske, anskaffa för ändamålet erforderliga hjälpmedel och uppväcka lekmannakrafter till deltagande i arbetet för de syften, styrelsen jämlikt sin uppgift har att främja, samt för detta arbete åstadkomma ändamålsenlig gemensamhet.

Styrelsen, som har sitt säte i Stockholm, utgöres av ärkebiskopen såsom självskriven ordförande samt ledamöter till det antal, dock minst sex, som kyrkomötet bestämmer. Av ledamöterna skola hälften vara präster och hälften lekmän. Är ärkebiskopen hindrad att åtaga sig uppdraget som styrelsens ordförande, utses ordförande av Kungl. Maj:t. För ledamöterna utser kyrkomötet erforderligt antal suppleanter att efter en, särskilt för prästerna och särskilt för lekmännen, bestämd ordning inträda i styrelsen, då ordinarie ledamot avgår eller är hindrad att delta i styrelsens sammanträde.

Enligt stadgarna för *svenska kyrkans sjömansvårdsstyrelse* skall svenska kyrkans verksamhet bland svenska sjömän och andra landsmän i utlandet utövas genom styrelsen. Dock ingår ej däri vården av de utländska församlingar, vilka erhållit av Kungl. Maj:t godkänd kyrkoordning. Styrelsen äger vidare att främja den sjömansvård, som utövas av lokala organisationer i svenska hamnar, samt att understödja kyrklig verksamhet bland svensktalande trosförvanter i utlandet överhuvud.

Styrelsen, som har sitt säte i Stockholm, består av ärkebiskopen såsom självskriven ordförande samt sex ledamöter, tre präster och tre lekmän. Av dessa väljer kyrkomötet två präster och två lekmän samt utser Kungl. Maj:t en präst och en lekman. För ledamöterna utses suppleanter i enahanda ordning.

I de förslag, som framförts i syfte att bereda de tre kyrkliga centralstyrelserna medinflytande vid ärkebiskopsval, synes man hava utgått från att detta medinflytande skulle tillgodoses inom det gällande kollektiva valsystemets ram eller sålunda, att styrelserna antingen var för sig eller tillsammans utgöra särskild valkorporation. De erinringar, som dessa förslag mött, synas främst haft sin grund i betänkligheter mot en ökning av antalet valkorporationer vid ärkebiskopsval. Vidare har påpekats att, såsom regel, äro åtskilliga av ledamöterna i de tre styrelserna även ledamöter i domkapitel och sålunda i sistnämnda egenskap röstberättigade vid ärkebiskopsval.

Med hänsyn till den ställning inom kyrkan, som de tre under ärkebiskopens självskrivna ledning stående kyrkliga centralstyrelserna intaga, anser kommittén att övervägande skäl tala för att dessa styrelser må bland riksintressets företrädare beredas inflytande vid val av ärkebiskop. De olägenheter, som åberopats såsom skäl mot en utvidgning av valrepresentationen, stå i allt väsentligt i samband med gällande kollektiva val-

system. Därest det av kommittén förordade valsystemet kommer att införas, komma dessa olägenheter icke längre att förefinnas.

Kommittén föreslår sålunda att de tre kyrkliga centralstyrelsernas ledamöter må delta i ärkebiskopsval såsom medlemmar av den valkorporation, som vid valet företräder det s. k. riksintresset. Givetvis bör endast sådan ledamot av omförmäld styrelse i denna egenskap delta i ärkebiskopsvalet, som icke i annan ordning äger rösträtt vid valet. I förekommande fall skall suppleant för ledamot inkallas.

8. Valsättet

Sammansättningen av de både valkorporationerna för ärkebiskopsval i enlighet med kommitténs förslag kan beräknas på sätt framgår av följande uppställning.

Valkorporationen för ärkestiftet

domkapitelsledamöter	8
röstberättigade präster	250
lekmannaelektorer	250
Summa	508

Valkorporationen för svenska kyrkan i övrigt

domkapitelsledamöter	74
ledamöter i svenska kyrkans missions-, diakoni- och sjömansvårdsstyrelser (högst)	18
Summa	92

De båda korporationernas val böra givetvis företagas i överensstämmelse med den ordning, som är avsedd att tillämpas vid de vanliga biskopsvalen. Beträffande denna ordning får kommittén hänvisa till vad kommittén härutinnan i sitt betänkandes första del anfört och föreslagit.

Då enligt kommitténs förslag ärkestiftets valkorporation skulle vara identisk med valförsamlingen för de vanliga biskopsvalen, bör sålunda korporationens val förrättas helt i överensstämmelse med den ordning, som föreslagits beträffande de vanliga biskopsvalen. Sålunda bör valet förrättas av domkapitlets ledamöter i domkapitlet samt av de vid valet röstberättigade prästerna och de särskilt utsedda lekmannaelektorerna vid kontraktvis

hållna förättningar. Prästerlig väljare, som på grund av laga förfall är hindrad att infinna sig vid valet i kontrakt, må äga rätt att rösta medelst valsedelsförsändelse.

Inom valkorporationen för den svenska kyrkan i övrigt torde valet lämpligen förrättas av domkapitelsledamöterna i vederbörande domkapitel och av de tre kyrkliga centralstyrelsernas ledamöter i vederbörande styrelser. Emellertid bör det förutsättas, att åtskilliga ledamöter i nämnda styrelser äga deltaga i ärkebiskopsvalet i egenskap av domkapitelsledamöter eller såsom medlemmar av ärkestiftets valkorporation. Kommittén föreslår därför, att de ledamöter i de tre kyrkliga centralstyrelserna, som i denna egenskap äga deltaga i ärkebiskopsvalet, bilda tillsammans ett särskilt valkollegium och att detta valkollegium förrättar valet i Stockholm inför en av domkapitlet i Uppsala förordnad valförrättare.

Vad kommittén i sitt betänkandes första del i övrigt föreslagit rörande biskopsvals förrättande samt rörande röstningsproceduren vid detta val bör äga motsvarande tillämpning med avseende å ärkebiskopsvalet inom de båda korporationerna. Sålunda bör envar röstande äga en röst. Vid valet avgiven valsedel bör upptaga tre namn. Namnen å valsedeln tilldelas efter den ordningsföljd, vari de upptagits å valsedeln, olika röstvärden sålunda, att det första namnet erhåller hel röst, det andra namnet halv röst och det tredje namnet tredjedels röst.

Enligt gällande ordning omfattar ärkebiskopsval såväl i ärkestiftets kontrakt som i domkapitlet både röstavgivning och röstsammanräkning. Med hänsyn till den av kommittén föreslagna i förhållande till nuvarande ordning mera invecklade röstningsmetoden, har kommittén beträffande de vanliga biskopsvalen föreslagit, att all röstsammanräkning verkställs av domkapitlet. Givetvis bör en sådan ordning tillämpas även med avseende å det av ärkestiftets valkorporation företagna ärkebiskopsvalet.

Då det av kommittén föreslagna valsystemet innebär, att den personliga röstningsmetoden skulle tillämpas inom såväl ärkestiftets valkorporation som valkorporationen för kyrkan i övrigt, anser kommittén övervägande skäl tala för, att jämväl sammanräkningen av samtliga vid sistnämnda valkorporations val avgivna röster verkställs av domkapitlet i Uppsala.

9. Ärkebiskopsförslagets upprättande

Enligt gällande ordning upprättas ärkebiskopsförslaget inom ecklesiastikdepartementet på grundval av de — numera — fjorton valkorporationernas särskilda förslag (huvudröster). Därvid tillgodoräknas varje föreslagen en röst för varje plats å valkorporationernas förslag. Till följd av denna, utslutande enligt praxis, utbildade ordning kan en rättslig prövning av det slutliga förslagets upprättande icke ske. Däremot kan sådan prövning ske av de särskilda valkorporationernas val och förslag.

För att möjliggöra en rättslig prövning av det slutliga förslaget, föreslår kommittén, att icke blott all röstsammanräkning vid ärkebiskopsval utan även det slutliga förslagets upprättande anförtros åt domkapitlet i Uppsala.

Enligt de av kommittén uppdragna riktlinjerna för det reformerade valsystemet skulle de båda valkorporationerna äga lika inflytande på ärkebiskopsvalets slutliga utgång. Med hänsyn till de båda korporationernas olika numerär är det icke möjligt att grunda ärkebiskopsförslagets upprättande på en summering av röstsiffrorna inom de båda korporationerna. Ej heller bör det ärkebiskopsförslag, som skall presenteras för Kungl. Maj:t, ersättas av två förslag, ett ärkestiftets förslag och ett förslag av den svenska kyrkan i övrigt.

Ett tillgodoseende av de båda valkorporationernas lika inflytande på valets slutliga utgång förutsätter, att vardera valkorporationens valresultat i lika mån beaktas vid ärkebiskopsförslagets upprättande. Det lika inflytandet kan dock icke uttryckas på det sätt, att röstsiffrorna inom den ena valkorporationen evalveras till paritet med röstsiffrorna inom den andra valkorporationen. Ett sådant förfaringssätt skulle innebära, att den eftersträfvade balansen komme att avse röstsiffrorna inom de båda valkorporationerna. Den balans, som här avses, gäller valkorporationernas valresultat eller sålunda de förslag å tre personer, som av vardera valkorporationen framföres.

Då båda valkorporationerna sålunda hava att var för sig utse tre ärkebiskopskandidater, kan sammanlagda antalet utsedda uppgå till lägst tre och högst sex. Man måste därför uppställa en norm, som reglerar den ordning efter vilken de utsedda ärkebiskopskandidaterna skola beredas rum å ärkebiskopsförslaget. En sådan norm kan icke grundas på de vid valen framförda kandidaternas andelar i valkorporationernas röststyrkor, enär den röststyrka, som ett namn erhållit vid den ena valkorporationens val, icke kan sättas i relation till den röststyrka, som namnet erhållit vid den andra valkorporationens val. Det rösttal, som ett namn erhållit, kan tagas i beaktande endast vid fastställandet av valutgången för den valkorporation från vilken detta rösttal härleder sig. — Såsom en lämplig norm för bestämmandet av den ordning, efter vilken tre av de föreslagna namnen skola upp-

föras å ärkebiskopsförslaget, har i det föreliggande förslaget valts den efter rösttalet bestämda ordningsföljden. De tre av vardera valkorporationerna föreslagna ärkebiskopskandidaterna skulle sålunda åsättas ett efter rösttalet graderat poängvärde, på det sätt, att det namn, som bekommit högsta rösttalet erhåller poängvärde 1, det namn som nått näst högsta rösttalet poängvärde $\frac{1}{2}$ och det tredje namnet i ordningen efter rösttalet poängvärde $\frac{1}{3}$. Vid lika rösttal skiljes genom lottning. På ärkebiskopsförslaget uppföras därefter de tre, som vid valet bekommit högsta sammanlagda poängvärde. Detta innebär bl. a., att på ärkebiskopsförslaget alltid uppföres den, som vid endera valet erhållit högsta rösttal. Vid lika poängvärde skiljes genom lottning. Någon fastställelse av viss ordningsföljd mellan de tre å rum å ärkebiskopsförslaget uppförda bör icke — lika litet som enligt gällande ordning — företagas.

Specialmotivering

10. Inledande synpunkter

De av kommittén med detta delbetänkande framlagda förslagen till lag och stadga om ärkebiskopsval utgöra tillsammans med de av kommittén i dess betänkandes första del framlagda författningsförslagen ett sammanhängande författningskomplex, avsett att ersätta gällande författningar på området, nämligen 20 kap. kyrkolagen och 1759 års biskopsvalsförordning. I sitt betänkandes första del (s. 97) har kommittén närmare redovisat sin ståndpunkt rörande den författningsmässiga regleringen av den förutsatta biskopsvalsreformen. Vad kommittén därvid anfört, innefattar givetvis kommitténs synpunkter i motsvarande hänseende på de nu framlagda förslagen.

Kommitténs förslag till lag och stadga om ärkebiskopsval hava utformats i anslutning till motsvarande författningsförslag rörande biskopsval. Sålunda ha i lagen om ärkebiskopsval intagits bestämmelser huvudsakligen av konstitutiv natur. Dessa bestämmelser förutsätts äga kyrkolags karaktär. Stadgan om ärkebiskopsval, vari intagits den mera tekniska detaljregleringen av valproceduren, förutsättes innehålla sådana bestämmelser, som Kungl. Maj:t äger i administrativ ordning meddela. I lämplig utsträckning har i såväl lagen som stadgan om ärkebiskopsval hänvisats till motsvarande bestämmelser i lagen och stadgan om biskopsval.

11. Förslaget till lag om ärkebiskopsval

1 §

Paragrafen motsvarar 1 § första stycket lagen om biskopsval.

2 §

Det kan synas lämpligt, att ärkebiskopens ställning som stiftschef för Uppsala stift utsäges i lag om ärkebiskopsval.

3 §

Enligt gällande bestämmelser tillkommer det Kungl. Maj:t att fastställa dag för biskops- och ärkebiskopsval. Kommittén har ansett praktiska skäl tala för, att dag för biskopsval enligt den reformerade ordningen utsättes

av domkapitlet inom i stadgan för biskopsval angiven tidsmarginal. (Jmfr 2 och 12 §§ lagen om biskopsval.) Då emellertid ärkebiskopsval är en angelägenhet som omspannar hela riket, har kommittén ansett det lämpligt, att dagen för valet fastställles av Kungl. Maj:t.

4 §

Jmfr 3 § lagen om biskopsval.

Såsom i den allmänna motiveringen anförts, bör den valkorporation, som har att företräda ärkestiftet sammansättas på sätt kommittén föreslagit beträffande valförsamlingen vid de vanliga biskopsvalen eller sålunda av domkapitlets ledamöter, envar till prästämbetets utövning behörig innehavare av prästerlig tjänst av viss beskaffenhet, som står under tillsyn av biskopen i stiftet, samt särskilt utsedda elektorer för stiftets lekmän.

Enligt kommitténs förslag beträffande de vanliga biskopsvalen skulle prästerlig rösträtt härledas från sådan prästerlig tjänst, som är föremål för biskopens ämbetsförvaltning. Detta innebär, att rösträtt för prästerlig tjänstinnehavare vid biskopsval i visst stift icke ovillkorligen bindes till innehav av viss till stiftets territorium förlagd tjänst.

I betänkandets första del (s. 68 ff) framhöll kommittén, att med hänsyn till de ofullständiga bestämmelserna på området kunde frågan om den episkopala tillsynen över viss prästerlig tjänst ge anledning till åtskillig tvekan. Kommittén ansåg det emellertid vara otvivelaktigt, att den episkopala tillsynen icke begränsades av den ram, som den egentliga stiftsorganisationen utstakade. Bland de prästerliga tjänster, som icke tillhöra stiftsorganisationen, kan märkas de till svenska kyrkans missions-, diakoni- och sjömansvårdsstyrelser anknutna prästerliga tjänsterna. Såsom självskrivnen ordförande i dessa styrelser äger ärkebiskopen ett inseende över styrelsernas befattningshavare. Detta inseende torde emellertid, såsom kommittén i betänkandets första del (s. 71) framhållit, icke härledas av ärkebiskopens ställning såsom stiftschef, varför någon anledning icke synes föreligga att av sådan orsak inlemma ifrågavarande präster bland ärkestiftets prästerskap.

Enligt de av Kungl. Maj:t fastställda kyrkoordningarna för svenska församlingar i utlandet utövar ärkebiskopen — samt i vissa hänseenden även domkapitlet i Uppsala — inseende över dessa församlingar och deras präster. Ehuru dessa präster otvivelaktigt torde få anses stå under ärkebiskopens episkopala inseende, bör det likväl beaktas, att detta inseende icke kan anses ha sin grund i ärkebiskopens ställning som biskop i Uppsala stift.

Med hänsyn till ärkebiskopsämbetets särskilda karaktär har kommittén ansett det vara erforderligt, att bestämningen av den prästerliga rösträtten inom ärkestiftets valkorporation erhåller sådan avfattning att därav fram-

går, att rösträtt icke må tillkomma annan prästerlig tjänst innehavare än den, som står under tillsyn av ärkebiskopen i dennes egenskap av biskop i Uppsala stift.

Det bör i detta sammanhang även beaktas, att därest ärkebiskopens in-seende över utlandsprästerna skulle motivera, att dessa finge deltaga i ärkebiskopsval såsom medlemmar av ärkestiftets valkorporation, bör det ifrågasättas, huruvida icke jämväl utlandsförsamlingarna i enlighet med de grundläggande principerna för den förutsatta biskopsvalsreformen finge representeras vid valet genom särskilt utsedda lekmanneelektorer. En sådan rätt för utlandsförsamlingarna synes dock av såväl principiella som praktiska skäl icke vara möjlig att realisera.

Beträffande paragrafens andra stycke hänvisas till den allmänna motiveringen s. 36 f. Jfr ock betänkandets första del, s. 102.

5 §

I paragrafens första stycke angives sammansättningen av valkorporationen för den svenska kyrkan i övrigt. Se allmänna motiveringen s. 33 ff.

Beträffande paragrafens andra stycke hänvisas till allmänna motiveringen s. 37.

6 §

Se allmänna motiveringen s. 37. Jfr ock betänkandets första del s. 104 f.

7 §

Se allmänna motiveringen s. 37.

8 §

I denna paragraf regleras sättet för fastställandet av valresultaten för de båda valkorporationerna. Se allmänna motiveringen s. 38 f.

9 §

Beträffande denna paragraf, som innehåller reglerna för ärkebiskopsförslagets upprättande, hänvisar kommittén till allmänna motiveringen s. 38 f. Jfr ock betänkandets första del s. 105.

10 §

I likhet med vad kommittén i betänkandets första del (s. 106) föreslagit angående resekostnads- och traktamentsersättning åt dem, som deltaga i biskopsval, föreslår kommittén, att sådan ersättning må efter enahanda grunder utgå vid ärkebiskopsval. Då emellertid denna fråga icke synes påkalla någon reglering i annat hänseende än med avseende å de i ärkebiskopsvalet deltagande lekmanneelektorerna för ärkestiftet, har kommittén föreslagit, att vad i 17 § lagen om biskopsval är stadgat om sådan ersättning åt elektor vid biskopsval skall äga motsvarande tillämpning med avseende å ärkebiskopsval.

11 §

Beträffande de i denna paragraf föreslagna besvärslagerna hänvisas till betänkandets första del s. 106.

12 §

Se betänkandets första del s. 107.

13 §

De ytterligare föreskrifter, som här avses, äro de i stadgan om ärkebiskopval meddelade bestämmelserna.

12. Förslaget till stadga om ärkebiskopval

1 §

Paragrafen motsvarar 1 § stadgan om biskopval.

2 §

Paragrafen motsvarar 3 § stadgan om biskopval. Det bör dock observeras, att enligt kommitténs förslag (se lagen § 3) skall dag för ärkebiskopval fastställas av Kungl. Maj:t.

3 §

Kommittén har ansett det lämpligt, att domkapitlet i Uppsala är högsta valmyndighet icke blott vid ärkestiftets val, utan även vid valet i övrigt.

4 §

Beträffande denna paragraf hänvisas till specialmotiveringen till 5—20 §§ i stadgan om biskopval i betänkandets första del.

5 §

Se allmänna motiveringen s. 37.

Kommittén har ansett det vara lämpligt, att valförrättare för det av ledamöter i de tre kyrkliga centralstyrelserna sammansatta valkollegiet utses bland dessa ledamöter.

6 §

Kommittén har ansett, att de vid ärkebiskopval röstberättigade ledamöterna av de tre kyrkliga centralstyrelserna böra kallas till valet på samma sätt, som föreslagits i fråga om lekmannaelektorerna.

7 §

I paragrafens första stycke meddelas föreskrift rörande handläggningen av valet inom korporationen för svenska kyrkan i övrigt. Av föreskriften

framgår, att valet skall handläggas i huvudsaklig överensstämmelse med vad i stadgan om biskopsval föreskrives rörande biskopsval i domkapitel.

8—10 §§

Då de båda valkorporationernas röster skola var för sig sammanräknas, bör av säkerhetsskäl sammanräkningen av den ena korporationens röster vara avslutad, innan sammanräkningen av den andra korporationens röster påbörjas.

Sammanfattning

De av kommittén med detta delbetänkande framlagda förslagen till lag och stadga om ärkebiskopsval utgöra tillsammans med av kommittén i dess betänkandes första del framlagda författningsförslag ett sammanhängande författningskomplex, avsett att ersätta gällande författningar på området, nämligen 20 kap. kyrkolagen och 1759 års biskopsvalsförordning.

Kommitténs föreliggande författningsförslag hava utformats i anslutning till motsvarande av kommittén med betänkandets första del framlagda författningsförslag rörande biskopsval. Sålunda ha i lagen om ärkebiskopsval intagits bestämmelser huvudsakligen av konstitutiv natur. Dessa bestämmelser förutsätts äga kyrkolags karaktär. Stadgan om ärkebiskopsval, vari intagits den mera tekniska detaljregleringen av valproceduren, förutsättes innehålla sådana bestämmelser, som Kungl. Maj:t äger i administrativ ordning meddela.

Direktiven. Allmänna riktlinjer

Enligt de för kommittén utfärdade direktiven har kommittén haft att beakta, att den förutsatta valreformen främst har till syfte att bereda lek-män ett väsentligt inflytande vid valet samt att metoden för sammanräk-ning av de vid valet avgivna rösterna bör erhålla en sådan utformning, att valet kommer att framstå som ett personval, som ger ett verkligt uttryck för de röstandes intentioner och i tillbörlig grad tillgodoser minori-tetsgrupper bland väljarna.

Den sedan reformationen tillämpade grundsatsen, att ärkebiskopsvalet är en angelägenhet för hela den svenska kyrkan, har motiverats av den särställning i förhållande till övriga biskopar, som ärkebiskopen av ålder intagit och alltfört sedvanemässigt intager. Då denna ärkebiskopsämbetets särskilda karaktär under senare tid synes ha blivit mera framträdande, an-ser kommittén, att omförmälda grundsats om hela den svenska kyrkans medverkan i ärkebiskopsval bör upprätthållas.

Även om ärkebiskopen faktiskt intager ställning som den svenska kyrkans främste representant, är det dock otvivelaktigt, att hans huvudsakliga ämbetsgärning är att vara biskop i Uppsala stift. Ehuru hela den svenska kyrkans medverkan i ärkebiskopsval kan anses fullt motiverad, anser likväl kommittén, att ärkestiftets representation vid valet bör beredas ett betydligt större inflytande än den nu äger. Enligt kommitténs uppfattning bör man utgå från att såväl ärkestiftets som hela kyrkans mening bör komma

till uttryck vid ärkebiskopsförslagets upprättande och att valutgången således icke bör helt domineras av endera av de båda grupperna. För att tillgodose detta syfte föreslår kommittén, att ärkebiskopsvalet förrättas var för sig av två valkorporationer, den ena för ärkestiftet och den andra för hela kyrkan i övrigt, varefter ärkebiskopsförslaget grundas på en sammanställning av de båda korporationernas för den slutliga utgången av valet likvärdiga valresultat. Vid valen inom de båda korporationerna tillämpas individuell röstningsmetod.

Valkorporationerna

Kommittén föreslår, att valkorporationen för ärkestiftet sammansättes på sätt kommittén föreslagit beträffande valförsamlingen vid de vanliga biskopsvalen eller av domkapitlets ledamöter, i huvudsak samtliga prästerliga tjänst innehavare i stiftet samt ett mot antalet röstberättigade präster i stort sett svarande antal lekmannaelektorer.

Den gällande ordningen att rikets samtliga domkapitel medverka i val av ärkebiskop, anser kommittén böra bibehållas. Då, såsom kommittén föreslagit, Uppsala domkapitel jämte ärkestiftets präster och lekmän företräder ärkestiftet, böra sålunda rikets övriga tolv domkapitel vid valet betraktas som företrädare för kyrkan i övrigt.

Kommittén har emellertid ansett övervägande skäl tala för att jämväl de tre under ärkebiskopens ledning stående kyrkliga centralstyrelserna, svenska kyrkans missions-, diakoni- och sjömansvårdsstyrelser, böra bland riksintressets företrädare beredas inflytande vid val av ärkebiskop.

Kommittén föreslår sålunda, att valkorporationen för den svenska kyrkan i övrigt skall bestå av ledamöterna i rikets domkapitel, utom det i Uppsala stift, samt de ledamöter i nämnda kyrkliga centralstyrelser, som icke i annan ordning äga rösträtt vid ärkebiskopsvalet.

Valsättet

Kommittén föreslår, att korporationernas val förrättas i överensstämmelse med den ordning, som kommittén föreslagit i fråga om de vanliga biskopsvalen. Inom ärkestiftets valkorporation skulle sålunda valet förrättas i ärkestiftets domkapitel av dettas ledamöter samt av ärkestiftets präster och lekmannaelektorer vid kontraktvis hållna förrättningar.

Beträffande valets förrättande inom valkorporationen för den svenska kyrkan i övrigt, föreslår kommittén, att valet förrättas av domkapitelsledamöterna i vederbörande domkapitel samt av de ledamöter i de tre kyrkliga centralstyrelserna, vilka i denna egenskap äga deltaga i valet, vid för dem gemensamt sammanträde i Stockholm inför en av domkapitlet i Uppsala utsedd valförrättare.

Kommittén föreslår, att vid ärkebiskopsval tillämpas den röstningsprocedur, som kommittén föreslagit i fråga om de vanliga biskopsvalen. Sålunda bör varje vid valet avgiven valsedel upptaga tre namn, vilka tilldelas olika röstvärden efter den ordning vari de upptagits å valsedeln.

Röstsammanräkningen föreslås skola företagas av domkapitlet i Uppsala.

Ärkebiskopsförslagets upprättande

För att möjliggöra en rättslig prövning av ärkebiskopsförslagets upprättande föreslår kommittén, att förslaget upprättas av domkapitlet i Uppsala.

För förslagets upprättande föreslås följande ordning:

Valresultatet bestämmes särskilt för vardera valkorporationen. De tre, som erhållit högsta rösttalen, skola anses vara av valkorporationen nominerade att uppföras på förslag till ärkebiskopsämbetet. Mellan lika rösttal skiljes genom lottning.

De nominerade åsättas poängvärdena 1, $\frac{1}{2}$ resp. $\frac{1}{3}$ efter den ordningsföljd, i vilken de nämnts. Ordningsföljden bestämmes efter rösttalen. Mellan lika rösttal skiljes genom lottning. — Då vardera valkorporationen nominerar tre ärkebiskopskandidater, kunna sålunda båda valkorporationerna tillsammans utse lägst tre och högst sex ärkebiskopskandidater.

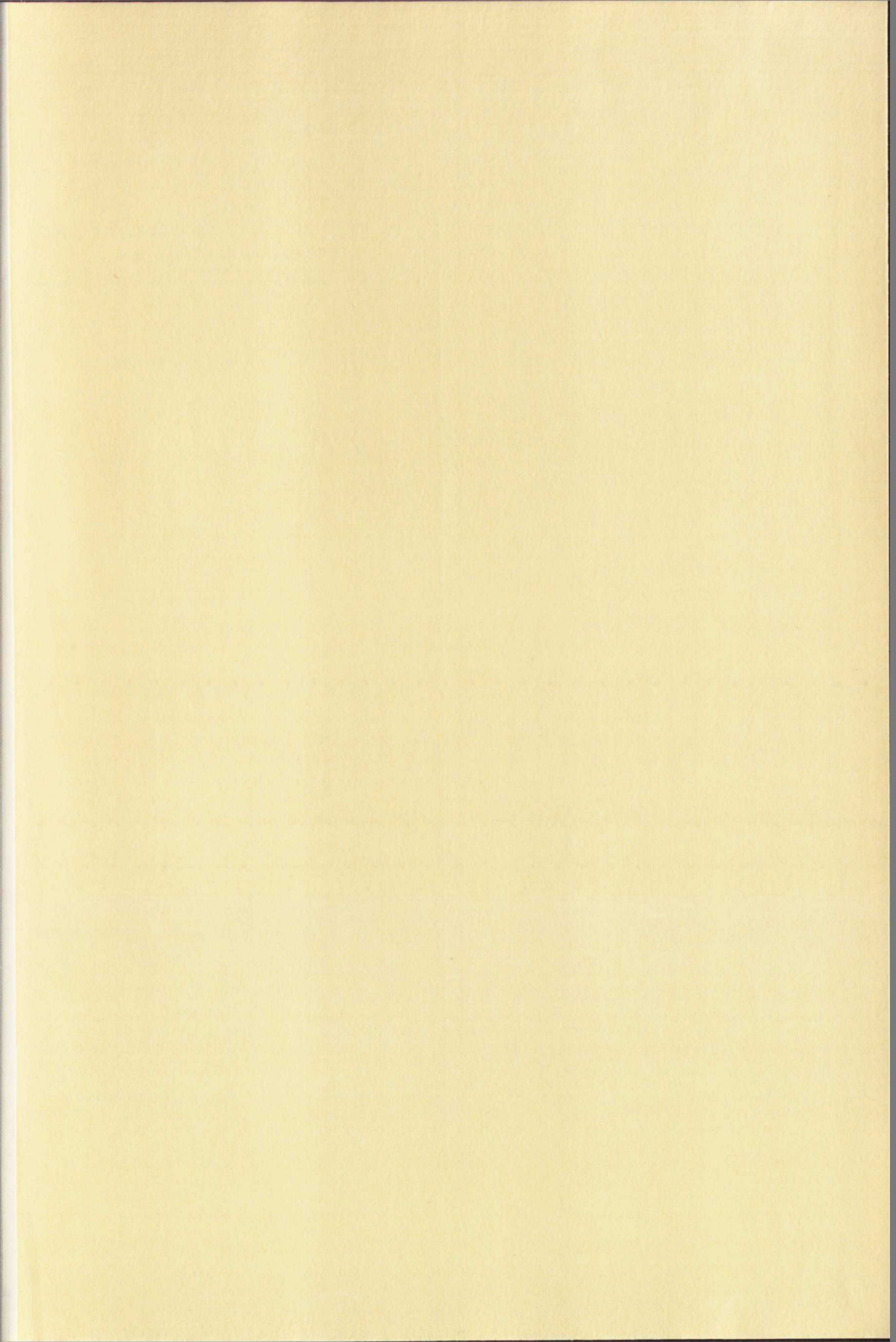
På förslag till ärkebiskopsämbetet uppföras de tre av valkorporationerna nominerade, som erhållit högsta sammanlagda poängvärde. Detta innebär bl. a., att den, som vid endera valkorporationens val bekommit högsta rösttalet uppföres å ärkebiskopsförslaget.

Handwritten text, likely a header or introductory paragraph, containing several lines of cursive script.

For all purposes...
Handwritten text, possibly a sub-section or a specific instruction.

Handwritten text, continuing the main body of the document, consisting of multiple paragraphs of cursive writing.

Statens offentliga utredningar 1957

Systematisk förteckning

(Siffrorna inom klammer beteckna utredningarnas nummer i den kronologiska förteckningen.)

Allmän lagstiftning. Rättsskipning. Fångvård.

JO och kommunerna. [2]
Fördringspreskription m. m. [11]
Förenklad byggnadslagstiftning. [21]

Statsförfattning. Allmän statsförvaltning.

Statens institut för folkhälsan arbetsuppgifter och organisation. [6]
Kanslister i administrativ tjänst. [23]

Kommunalförvaltning.

Statens och kommunernas finansväsen.

Fullföljdsbegränsning i skattemål. [3]
Den statliga indirekta beskattningen. [13]
Statliga företagsformer IV. Statens vattenfallsverk. [26]

Politi.

Nationalekonomi och socialpolitik.

Allmänna pensionsberedningen. 1. Förbättrad pensionering. [7] 2. Remissyttrande. [16]
1955 års långtidsutredning. 2. Balanserad expansion. Bilagor. [10] 3. Remissyttranden. [22]
Beroende uppdragstagare. [14]

Hälsa- och sjukvård.

Nordiskt samarbete inom näringsforskningen. [1]

Allmänt näringsväsen.

Oljelagring. [4]

Fast egendom. Jordbruk med binärningar.

Jordbruks förstärkande med skog. [8]
Markvård och erosionskydd. [17]
Utredning med förslag till ny veterinärtaxa m. m. [20]

Vattenväsen. Skogsbruk. Bergsbruk.

Industri.

Stommaterial från jord- och stenindustrin. [12]
Statliga betongbestämmelser. Del 2 a. [25]

Handel och sjöfart.

Kommunikationsväsen.

Trafiksäkerhet. II. [18]

Bank-, kredit- och penningväsen.

Försäkringsväsen.

Krigsskada å egendom. [5]

Kyrkoväsen. Undervisningsväsen. Andlig odling i övrigt.

Församlingslag. [15]
Biskopsvalkommittén. 1. Biskopsval [19] 2. Ärkebiskopsval [27]
Den akademiska undervisningen. Forskarrekryteringen. [24]

Försvarsväsen.

Örlogsvarvens organisation m. m. [9]

Utrikes ärenden. Internationell rätt.